

Sanat Tarihi Yıllığı Journal of Art History

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Anadolu Müzelerinden Bazı Örneklerle Osmanlı Tılsım Mühürleri

Ottoman Talisman Seals with Examples from Anatolian Museums

Şerife Tali¹

¹ Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ordu, Türkiye

Öz

Osmanlı kültür mirasının ve hafızasının önemli bir parçasını oluşturan tılsım mühürler, Osmanlı da bedeni korumak, ruhsal hastalıklardan kurtulmak ve çeşitli beklentileri karşılamak için üretilmiş terapötik eserlerdir. Osmanlı mühürleri içerisinde geniş bir yer kaplayan tılsım mühürlerin, müzelerde tam tasniflerinin yapılmadığı ve bazı müzelerde tekke objeleri içerisinde yer verildiği görülmüştür. Çalışmada, Anadolu'dan 14 farklı müzeden Osmanlı dönemine ait 27'si madeni, 2'si akik olmak üzere toplam 29 tılsım mühür incelenmektedir. Mühürler, müzelere ağırlıklı olarak satın alma yoluyla kazandırılmıştır. İncelenen örneklerin farklı içerik ve şekillerde olmasına özen gösterilmiştir. Müzelerdeki örneklerin sayısal azlığı örneklerin bir araya getirilerek toplu değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Çalışma, incelenen örneklerin diğer mühürlerden farkını, içeriklerini/(metinleri), yapılış amaçlarını ve kullanımlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Tılsım mühürlerin, literatürde ve müzelerde derviş/tekke mühürleri olarak ele alınması nedeniyle özellikle teknik ayrımın bilimsel örnekler üzerinden yapılabilmesi ve Osmanlı mühürleri içerisindeki yerinin çıkarılması bu çalışmanın en önemli amacını oluşturmaktadır. İncelenen örneklerde; tamamı el işi olarak üretilmiş orijinal tılsım mühürlerin hiçbirinin üzerinde yapılış amaçlarının belirtilmediği görülmüştür. Sadece tek bir örneğin sevgi/muhabbet tılsımı olarak yapıldığı ve içeriğinde de talip ile matlubun adlarının gizlendiği ortaya çıkarılmıştır. Örneklerin içerik anlamları; şifa, korunma, sevgi tılsımı gibi çok kapsamlı istek ve beklentiler için yapıldıklarını ortaya koymaktadır. Vefklerle yazılan içeriklerin daha ezoterik olması tılsım mühürlerin olumsuz içerikler için de üretilmiş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Bazı örneklerin; vefk düzenleri, ebced karşılıkları ve çeşitli semboller içermesi nedeniyle gizemlerinin tam olarak çözülmesinin zor olacağı anlaşılmıştır.

Abstract

Talisman seals, which constitute an important part of the Ottoman cultural heritage and memory, are therapeutic works produced to protect the body, remove mental illnesses and meet various expectations in the Ottoman Empire. It has been observed that the seals, which occupy a large place among the Ottoman seals, could not be fully classified in the museums, and they were included in the lodge objects in some museums. In the study, 29 talisman seals, 27 of which are metal and 2 of which are agate, belonging to the Ottoman period from 14 different museums from Anatolia are examined. Seals were brought to museums mainly through purchase. Care has been taken to ensure that the samples examined are of different contents and shapes. The scarcity of specimens in museums has revealed the need for the collective evaluation of specimens by bringing them together. The study aims to reveal the difference in the examined samples and other seals in terms of their contents/(texts) and uses. As talisman seals are considered as dervish/lodge seals in literature and museums, the most important purpose of this study is to make the technical distinction through scientific examples and to determine their place in Ottoman seals. In the samples examined, it has been observed that none of the original talisman seals, all of which were handcrafted, had their purpose specified on them. It turned out that only one example was made as a love/affection talisman and that the names of the suitor and the matlub(desired person) were hidden in its content. The content

“ Atıf | Citation: Tali, Şerife, . "Ottoman Talisman Seals with Examples from Anatolian Museums". *Sanat Tarihi Yıllığı-Journal of Art History*, 34 (2025): 352-385. <https://doi.org/10.26650/sty.2025.1578891>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Tali, Ş.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Şerife Tali talisanat@hotmail.com

meanings of the examples reveal that they were made for very comprehensive wishes and expectations such as healing, protection, and love talismans. The fact that the content written in vefk/(magical square) is more esoteric strengthens the possibility that the seals may also have been produced for negative content. Some examples; It has been understood that it will be difficult to fully solve its mysteries because it contains vefk orders, abjad/(letter/number/symbol)equivalents and various symbols.

Anahtar Kelimeler Osmanlı Tılsım Mühür • Metin • Sembol • Sevgi tılsımı • Alevi-Bektaşî Kültürü

Keywords Ottoman Talisman Seal • Content • Symbol • Love talisman • Alevi-Bektashi Culture

Extended Summary

In the research, 29 talisman seals belonging to the Ottoman Period, selected from the museums in the cities whose names are announced in the catalogue studied in Anatolia, are examined. The talisman seals, 27 of which were scientifically introduced for the first time in the study, except for 2 of them, belong to the Ottoman period and are all handcrafted original pieces. Only seven of the talisman seals examined have inscriptions, and the first of the dated seals is dated to the end of the 17th century, the other four to the first and second half of the 19th century, and in a single example to the first half of the 20th century. Other examples are undated. Two of the talisman seals are double-faced, and the other seals are single-sided and have a fixed table. Typologically, the seals are shaped according to their tables, nineteen circles, one bow, the other three square, one rectangular, one oval, one polygonal (octagonal) forms, one hand and one Zulfiqar motif. The contents of the talisman seals are mainly created in a framework woven with religious contents such as verses from suras, various prayers, names of religious elders, square endowments, seven seal symbols, and the Seal of Suleiman motif. In the texts of the talisman seals, there are also prayers such as the Jaljalutiya Prayer, the Prayer of the Veiler (of Sins), the Call to Ali, Blessed Salutations, the Word of Oneness made to Allah after the surahs and the Most Beautiful Names of Allah. When the prayers written on the seals are recited, Allah's help is expected to remove troubles, to seek remedies, to find healing and to meet various requests. In the study, the purpose of making is not stated on any of the original talisman seals, all of which are handcrafted. On the other hand, in Work Numbered 2, it was made as a love/(love) talisman, and the talisman was prepared by hiding the names of the suitor and the desired. In this talisman of love prepared with Surah Taha 39, letters containing the initials of the names "Talib" and "Matlubun" in two parts of the verses, thus "ع ve ت" were crafted in each line, hidden in different squares. This example, unlike other talisman seals, stands apart due to the fact that the front side is personalized. In WorkNumbered 23, the letters that make up the Arabic letter were written one by one without connecting with each other. The purpose of its creation in this way is to think that prayers are important for better or talismans or healing for a faster effect. Works Numbered 14 and 15 show fish figures considered as a pair. Fish is a symbol that represents sexuality, fertility, life and continuity in ancient times. As a pair of seals, it is seen that fish figures have human-like facial features such as eyebrows and eyes. It is also clearly understood that the figures stylised with the inscription "zodiac sign" between the two fish in the talisman seal No. 14 are a pair of fish in the Zodiac belt. It is thought that the figures of fish as a couple were probably made in the seals for the solution of a problem in sexuality, reproductive infertility or a problem in marriage between couples. Talisman seals at that time were equipped with content that gives strength and strength to those who believe in people and use them against their spiritual problems or worldly desires, protects them from evil eyes and provides psychological support to people. The works they produce by trying to benefit from their positive effects or to meet the expectations they write, draw or actually hide from others are works that contain extremely valuable knowledge and cultural accumulation in terms of reflecting the tradition of the period, the economic power of the society, the materials used, the quality of the workmanship and the content of the texts written on them, a rich unity in terms of art, literature and sociology. Ottoman talisman seals are richer and at the same time more mysterious than objects such as healing bowls and talisman shirts. There is also the possibility that the seals may have been produced for negative content, as the content written in endowments is more esoteric. Due to the fact that the Ottoman talisman seals have different texts and examples that do not specify the reason for their construction, the issues of what the desire or expectation is in the seals are many and varied, and there are still unknowns in this regard.

Giriş: Tılsım ve Tılsım Mühür

Tılsım, “güçlü ve gizemli kuvvet taşıdığına inanılan çare, tedbir, büyü ve sihir anlamında”¹ kullanılmaktadır. Arapça “*tılsim, tılesm, talism,*” şekillerinde kullanılan kelime, “doğaüstü güçlere, birtakım gizeme sahip nesne, çözülemeyen düğüm, gizli anlamı ve kapalı söz” manasına gelmektedir. Arapça’dan Batı dillerinde “*talisman*” olarak karşılık bulan kelime; Latince “*Amulet*”²; Türkler’de “*efsun, büyü ve hamail*” kavramlarında karşılık bulmaktadır. Antik Çağ’dan itibaren kullanımının sürdürüldüğü anlaşılan tılsımlar; genel olarak kişilerin veya yaşanan mekânların korunmasına yönelik yapılmaktadır. Tılsımların İ.S.1-2. yy.’dan itibaren taş üzerine işlenerek büyük bir yaygınlık kazanmış olduğu belirtilmektedir³. Tarih boyunca insanlar, değer verdiklerinin (çocuklarının, hayvanlarının, ölülerinin) manevi olarak korunması için çeşitli tılsımlar üretmektedir. Tılsımlar; “*definenin muhafazası, muhabbet, kahır, azil, bir sırra erişmek gibi farklı amaçlar*”⁴ içinde yapılabilmektedir. Ancak, ele geçen öyle tılsım formları vardır ki bunların hangi amaçla yapıldıklarını tılsım-daki yazılardan bile anlamak zordur⁵. Tılsımlar, tamamen halk kültürü olarak; yörelere, tılsımı yapanlara ve kullanım şekillerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Sümer ve Asur-Babil de tılsımların el şeklinde veya ay figürü gibi yuvarlak biçimler başta olmak üzere taş ya da madenden yapılarak evlere, kol veya boyun gibi üste asıldığı bilinmektedir. Eski Mısır’da tılsım olarak değerlendirilen en yaygın nesneler ise “*İsis Heykelcikleri, horusun gözü ve pislik böceği figürleri*” dir. Eski Ahid’de tılsım özelliği taşıyan nesnelere yönelik ilk referans Tesniye’de geçen (6/8-9 ve 22/12) koruyucu figürlerdir. Bu nesnelerin genellikle-seküler ve uhrevî âlemleri birbirinden ayıran metal olma niteliğine sahip var sayımıyla demirden yapıldığı bilgiler mevcuttur. Antikçağ’dan bugüne kadar en yaygın Yahudi tılsımı “*Mezuza*” lar olup genellikle kapı üstlerine asılmaktadır. Hristiyanlık’ta Yeni Ahid’de veya ilk Patristik literatürde tılsımla ilgili fazla referans yoktur. Ortaçağ’dan beri kullanılan tılsım formları ise “*haçlar*” oluşturmaktadır. Anglosakson ve Germen halklarında sık görülen dört yapraklı yonca ve at nalı da daha çok yerel geleneği⁶ yansıtmaktadır. İslâm dünyasında da tılsımlar genellikle dini yazı ve şekillerden oluşturularak üretilmişlerdir. Bunların gerçek dini değerlerle uyumlu olup olmadıkları tartışılrsa dahi gerekçelerinin, dayandıklarını iddia ettikleri kaynakların din esaslı olduğu kesindir. Koruyucu tılsımlardan olan tılsım mühürler de özel işçilikleri, zengin içerikleri ve bazı yaygın kalıplar içererek üretilmişlerdir. Gerek yer darlıkları sebebiyle gerekse gizem katılması istenildiğinden farklı şifrelemelere ve kısaltmalara da sık baş vurulmuştur. Tılsım mühürlerin temsil özelliği yoktur, ancak İslami dönemde genellikle şahıs mühürlerinin tek yüzünde koruyucu özellik taşıyan “*Beduh*” yazılan örnekler de mevcuttur⁷.

Tılsımlı mühür/damga, dini yazıları olan koruyucu özellik taşıyan mühürlerdir. Bir çeşit muska niteliğinde olan bu mühürler; mürekkeplenip kâğıda basılarak kullanılmakta ve daha çok dini bir çerçeve içerisinde dua ve ayetlerle, semboller ile tılsımlı işaretlerle⁸ kazanılmaktadır. Tılsım mühürün ilk örneğini Hz. Süleyman’ın Mühr-i Süleyman motifli (altı kollu yıldız) sihirli mühür yüzüğü oluşturmaktadır. Altı kollu yıldız motif, farklı

¹Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)*. (Ankara: Aydın Kitabevi, 2012), 1108.

²Venetia Porter, *Arabic and Persian Seals and Amulets in The British Museum*. (London: British Museum Research Papers no. 160, 2017), 131.

³Gideon Bohak, “Eskiçağ Tılsım Taşları ve Muskalarında Sanat ve Güç.” *P Sanat, Kültür Antika (Büyü ve Sanat) Dergisi* 29. (2003), 8-15.

⁴İmam Ahmed bin Al-Bûnî, *Şems’ül-Maârif’ül-Kübrâ (Büyük Bilgiler Güneşi)*. Çev. Selâhattin Alpay. (İstanbul: Sedef Yayınevi, 1979/3), 296-298; Mustafa İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi. 1. Kitap*. (İstanbul: Seda Yayınları, 1976), 223-251.

⁵Süleyman Berk, “Osmanlı Tılsım Mühürleri”. *P Sanat, Kültür Antika (Büyü ve Sanat) Dergisi* 29. (2003), 22-31.

⁶İlyas Çelebi, “Tılsım.” *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c. 41. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 91-93.

⁷Haluk Perk, *Osmanlı Tılsım Mühürleri Haluk Perk Koleksiyonu*. (İstanbul: Haluk Perk Müzesi Yayınları, 2010), 23-33.

⁸Perk, *Osmanlı Tılsım Mühürleri Haluk Perk Koleksiyonu*, 22-33; Berk, “Osmanlı Tılsım Mühürleri”, 22-31.

kültür ve dinlerde en çok kullanılan tılsım işaretlerindendir. Yahudi ve Hristiyanlarca “*Dâvûd yıldızı*”⁹, Müslümanlar arasında “*Hâtem-i Süleyman*” olarak anılmaktadır. Süleyman Peygamber’in yüzüğü ile doğaüstü güçleri kontrol ettiğine ve bütün kurt, kuş, insan ve cinlerin emrinde olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle Hz. Süleyman’ın mühürü; eski çağlardan beri her türlü olumsuzluğa, bahtsızlığa ve kötülöklere karşı korunmak için çok kudretli bir tılsım olarak görölmektedir. Tılsımlar, tüm kötölöklö ve kem gözlerden korunmak için Yunan, Roma, Mısır, Bizans ve Osmanlı döneminde¹⁰ önemli bir yere sahiptir. Tılsımlar, Osmanlı’da mühür¹¹ biçiminde yapılarak kullanılan bir araç¹² haline gelmiştir. Osmanlı tılsım mühürleri; yapıış teknikleri, tipolojileri, tersten kazınan yazı özellikleri ile kullanım amaçları itibarıyla mühür, içeriğindeki dini metinler ve farklı sembollerle tılsım özellikleri taşımaktadırlar. Tılsım mühürler; her türlü kötölöklölerden sakınmak, çeşitli arzu ve muradın gerçekleşmesini sağlamak, doğaüstü güçlerden korunmak amacıyla yapılmaktadır. Doğaüstü güçlerden çeşitli dini içeriklerin yanı sıra sembolik anlamda faydası olacak figürler ve işaretleri¹³ de içermektedir. Osmanlı Mühür Esnafı içerisinde Esnaf-ı Mühürkünân-ı Sim Heykel grubu tılsımları şifa amaçlı mühür biçiminde kazımışlardır. Tılsım mühürlerin üstünde çeşitli dilek ve gerçekleşmesini istedikleri niyetleri için sureler, dualar bununla birlikte sayı ve harflerden oluşun vefkler¹⁴, Beduh, Mühr-i Süleyman motifi, Hızır İlyas (AS.), On iki İmam, Ashâb-ı Kehf isimleri ve yedi mühür sembolü gibi farklı tılsım amaçlı semboller işlenmektedir. Mühürlerin içerikleri sihir ilmi, skolastik tıp ilmi, simya ilmi, ahkâm-ı nücüm ilmi (astrologie)¹⁵ vb. bilimleri de kapsamaktadır.

Araştırmada, Anadolu’da konu ile ilgili daha önce bilimsel olarak çalışılmamış ve bize çalışmamız için izin verilen müzelerden tespit edilen Osmanlı Dönemine ait 29 tılsım mühür incelenmiştir. Katalogda isimleri açıklanan şehirlerdeki müzelerde tılsım mühürlerin genellikle sayısal olarak az olması dolayısıyla örnekler bir araya toplanarak değörlendirilme zorunluluğö doğurmuştur. Osmanlı kültür mirasının ve hafızasının önemli bir parçasını oluşturan örnekler, müzelerde depolarda korunmakta ve çok azı teşhir edilmektedir. Ağırlıklı olarak satın alma yoluyla müzelere kazandırılan bu eserlerin her biri somut kültörel mirasın eşsiz örneklerini oluşturmaktadır. Araştırma için müzelerden alınan gerekli teknik izinlerden sonra eserlerin fotoğrafları çekilmiş, ölçölöleri alınmış ve ayrıntılı okuma ve çalışmalar fotoğraflar üzerinden yapılmıştır. Bu makalede seçilen örneklerin farklı içerik ve şekillerde olmasına özen gösterilmiştir. Üzerlerinde yazılı ayet, dua, isim gibi tüm içerikler yazar tarafından okunmuş, figürler de sembolik içerikleri ile incelenerek değörlendirilmiştir. Tılsım mühürlerin ölçölöleri dışında müze içerikleri fişlerdeki okumalar vb. kullanılmamıştır. Müzelerin kendi arşivlerinde bulunan mühür fotolarını veren müzeler de katalogda belirtilmiştir. Osmanlı kültüründe bedeni veya ruhsal hastalıklardan veya doğaüstü güçlerden kurtulmak ve çeşitli beklentileri karşılamak için ürettikleri tılsımların içerikleri ve anlamları ortaya konmaya çalışılmıştır. İncelenen her bir eser içerik olarak; tılsımın koruma ve kapsamlı olarak şifa özelliğö çerçevesinde ele alındığö belirtilebilir. Yapılış amaçları üzerlerinde belirtilmeyen tılsım mühürlerin; koruma amacı dışında ebced¹⁶ veya vefk¹⁷ düzenleri ile metinleri tam çözülemeyen örneklerde “*birilerinin aralarını açmak, define bulmak, kötölöklö yapmak, aşık etmek, vb.*” içeriklere de sahip olması olasığö söz konusudur. Çalışmada, iki örnek hariç (Eser

⁹Nusret Çam, “Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mühr-i Süleyman).” *Yılmaz Önge Armağanı*. (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1993), 207-230.

¹⁰Gölgün Köroğölö, “Haluk Perk Koleksiyonu’ndan Örneklerle Bizans Uygarlığında Muskalar.” *P Sanat Kültür, Antika Dergisi (Büyö ve Sanat)* 29. (2003), 16-21; Gölgün Köroğölö, “Rezan Has Müzesi’ndeki Örnekleri Işığında Geç Roma-Bizans Döneminde Tılsımlar.” *Akdeniz Sanat* 13/23. (2019): 401-407.

¹¹Josef Von Hammer Purgstall, *Osmanlı Mühürleri*. Çev. Ü. Öztürk. (İstanbul: Pera Yayınları, 1999), 1-24.

¹²Erol Özbilgen, “Osmanlı Kültüründe Mühür ve Mühürçölöklö Sanatı.” *Antika* 31. (1987), 16.

¹³Şinasi Acar, “Mühürçölöklö Sanatı ve Mühürçölöklöler.” *Antik Dekor* 37. (1996): 99-100.

¹⁴Halit Ahmet Çiftçi, “Dinlerde Vefkler.” (Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011), 74-76.

¹⁵Özbilgen, Osmanlı Kültüründe Mühür ve Mühürçölöklö Sanatı, 16.

¹⁶Mustafa İsmet Uzun, “Ebced.” *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.10. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 68-70.

¹⁷İloğölö, *Gizli İlimler Hazinesi* (2), 257-277.

No: 2,16) diğerleri ilk kez tanıtılan tılsım mühürlerin literatüre de özellikle içerikleri ile önemli katkı sağlaması beklenmektedir.

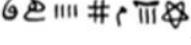
1. KATALOG

1.1. Eser No:1/ Rize Müzesi, M. Env. No: 10-19/1996, ö.: 65x3 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Ocak 2016

Görsel 1: 1 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Daire formdaki tek yüzü tılsım mühürün yüzeyi ortada silmelerle oluşturulan geniş bir bordürle üç bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezi simetrik olmayan düz yedi satıra ayrılırken mühür bölün ortadaki bordürün içerisi dikine kesilen otuz sekiz sütuna bölünmüştür. Talik hatla eserin merkezinde satırlar, harf ve sayılardan oluşan içerikle kazınırken üst geniş kısımda “yâ Vekil” Esmâ-i Hüsnâsı ve en altta “Allah” lafzı ile üstünde yedi mühür sembolü işlenmiştir. Mührün ortasındaki geniş bordürde, ilk on iki sütunda Besmele ile Ali İmran Suresi 26. Ayeti: “Kullahumme malikel mulki tu’til mulke men teşau ve tenziul mulke mimmen teşâ’ ve tuizzu men teşau ve tuzillu men teşâ’ bi yedikel hayr inneke ala kulli şey’in kadir”; diğer on sütunda, Ali İmran Suresi 27. Ayeti: “Tulicul leyle, fin nehari ve tulicun nehara, fil leyl ve tuhricul hayya, minel meyyiti ve tuhricul meyyite, minel hayy ve terzuku, men teşau, bi gayri hisab”¹⁸; sonraki on dört sütunda başlayıp dış kenarda tamamlanan Vird-i Settâr Duası: “ve li külli rehâ’in, elhamdülillah ve li küllü ni’metin, Maşallah ve li külli hemmin ve gammin, Muhammed Resulullah, Lailaheillallah, ve li külli nem’ud, kaderin alel’lâh ve li külli gazâ’in, hasbiyâllah, ve li külli dî’kın, ve ni’melvekil, hasbuna’llâh” yazılmıştır. Tılsım mühürün en dış kenarında tamamlanan dua ile devamında, “yâ Hâyy, yâ Kayyûm” Esmâ-i Hüsnâları ve Bakara Suresi 156. Ayeti (kısmen): “musibetun kalu innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn”¹⁹ yazılarak metin tamamlanmıştır. Mührde ele alınan hat ve işçilik başarılı, istif basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve dikdörtgen gövdesi üstte oval biçimde tamamlanmıştır (G.1).

¹⁸Ali İmran Suresi 26-27. Ayetleri Meâlî: “De ki: “Ey mülkün sahibi olan Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verirsın. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin; “Geceyi gündüze sokarsın, gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diriği çıkarırsın, diriden ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de hesapsız rızık verirsın.”

¹⁹Bakara Suresi 156. Ayeti (kısmen) Meâlî: “...bir musibet gelince, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz” derler.”

²⁰Elif Ceylan Erol, Tılsım Mühür-Vefk-Cedvel Türkiye Müzelerinden Örnekler. (İstanbul: Ege Yayınları, 2021), s.49-50’de ele alınan mühürün okumalarında yapılan eksiklikler ve özellikle çözümlenemeyen “sevgi tılsımının” içeriği açılarak mühür tekrar detaylandırılmıştır.

1.2. Eser No:2/Erzurum TİEM Etnografya (Yakutiye) Müzesi, M. Env. No: 57-717²⁰,
ö.: 40x2 mm., Bronz

Eserin İncelenme Tarihi: Temmuz 2018

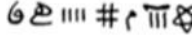
Görsel 2: 2 Nolu Tılsım Mührün İlk ve İkinci Yüzü Genel Görünümleri ve Ayrıntısı

Tanım: Daire formdaki çift yüzlü tılsım mührün her bir yüzü farklı düzen ve içeriklerle ele alınmıştır. Mührün sevgi tılsımının yazıldığı ilk yüzünün ortasında asimetrik olarak talik hatla 4x4=16'lı kare bir vefk düzeni oluşturulmuştur. Mührün merkezindeki kare vefkin kuturları *Enam Suresi 73. Ayeti (kısmen):* “Kavlehu'l-hak ve lehu'l mülk”²¹ ile bağlanırken vefkin kenarlarında üçlü sayı düzenleri ile ikişer defa dört melekten “*Cebrâil ve Mîkâil*”in isimleri devren “*Tevekkeli yâ Mikail, Tevekkeli yâ Cebrail, Tevekkeli yâ Mikail, Tevekkeli yâ Cebrail*” şeklinde tekrarlanmaktadır. Sevgi tılsımı olması nedeniyle ölümle ilgili melekler olan “*Azrail ve İsrafil*” isimlerine yer verilmediği görülmektedir. Kişiyi özel bir “*sevgi tılsımı*” olarak hazırlanan mührün merkezinde vefkte dört parça halinde ilk satırda Besmele: “*Bismi- allâhi'r-Rahmânî'r-Rahîm*”; ikinci satırlarda: “*Rezzâk, Fettâh, Kerîm, Azîz, Vehhâb, Azîm, Ganî, Hâkim*” Esmâ-i Hüsnaları; üçüncü satırlarda *Taha Suresi 39. Ayeti (kısmen):* “*Ve elgaytu aleyke mehabbeten minnî*”²² yazılmıştır. Bu ayetlerin iki parçasında “*talib*” ile “*matlubun*” isimlerinin baş harflerini içeren “*ع ve ث*” harfleri, her satırda farklı karelerde gizlenerek işlenmiştir. Mühürde hazırlanan ilk satırın içerikleri diğer kare ve satırlarda her biri farklı bir sırada dizilerek vefk tamamlanmıştır. Muhabbet/sevgi tılsımının *ع* baş harfli kişiyi yapıldığı anlaşılmaktadır (**G.2**).

Rahîm	Rahmân	Allâh	Bismi(l)
Fettâh Rezzâk	Azîz Kerîm	Azîm Vehhâb	Hâkim Ganî
Ve elgaytu	aleyke	Muhabbeten ع	Minnî ث
Bismi	Allâh	Rahmân	Rahîm
Hâkim Ganî	Azîm Vehhâb	Azîz Kerîm	Fettâh Rezzâk
Minnî ث	Muhabbeten ع	aleyke	Ve elgaytu
Rahîm	Rahmân	Bismi	Allâh
Azîz Kerîm	Fettâh Rezzâk	Hâkim Ganî	Azîm Vehhâb
aleyke	Ve elgaytu	Minnî ث	Muhabbeten ع
Rahîm	Allâh	Bismi	Rahmân
Azîm Vehhâb	Hâkim Ganî	Fettâh Rezzâk	Azîz Kerîm
Muhabbeten ع	Minnî ث	Ve elgaytu	aleyke

²¹Enam Suresi 73. Ayeti (kısmen) Meâli: “...O'nun sözü gerçektir. (Sûr'a üflendiği gün de) mülk (hükümlerlik) O'nundur...”

²²Taha Suresi 39. Ayeti (kısmen) Meâli: “...(Sana da ey Mûsâ) sevilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım...”

Tılsım mührün diğer yüzünde silmelerle genişlikleri değişen üç bordürle alan dört bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezinde *Meryem Suresi 1. Ayeti*: “*Kâf hâ yâ ayn sâd*”²³, alt satırda *Şura Suresi 1. ve 2. Ayetleri*: “*Hâ mîm ayn sîn gâf*”²⁴ ve dıştan ilk bordürde yedi mühür sembolü ; devamında harfler bağımsız olarak: “*Besmele*” ile “*Beduh*” ve Sekine olan “*Ferdün Hayy Gayyûm Hakem Adl Kuddûs*” Esmâ-i Hüsnâları yazılmıştır. İkinci bordürde: “*fi haza hüve ismullahi ya arif-ü....? fi haza hüve ismullahi ya cahîl-u...? fi haza hüve ismullahi ya celle celâluhu ve esma-i inde'lberiyye*”, alt sırada *Celcelutiye Duası*’ndan bir parça: “*Te vesseltü yâ Rabbi ileyke bi cahiye’h ve esmâ-ikel husnelleti hiye cümmiat...?mülk*” okunabilmektedir. Üçüncü bordürde, tekrar *Meryem Suresi 1. Ayeti*: “*Kâf ve hâ-ve yâ-ve ayn-ve sâd- hâ- kâf-..min külli..?*” ve devamında *Şura Suresi 1. ve 2. Ayetleri*: “*Hâ-mîm-ayn-sîn-gâf-hâ-...min külli..?*” olarak metin tamamlanmıştır. Mühürde ele alınan hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumda olup üzerinde boya ve yapışkan izleri mevcuttur. Eserin üstüne sonradan bir ip deliği açılmıştır (**G. 4-4a**).

1.3. Eser No: 3/ Amasya Müzesi, M. Env. No: F.71.33.1, ö.: 54x3 mm.,
Pirinç, Eserin İncelenme Tarihi: Şubat 2020

Görsel 3: 3 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı (Amasya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün çevresi silmelerle sınırlanan bir bordürle iki bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezinde sülüs hatla çift konturlu Mühr-i Süleyman motifi oluşturacak şekilde *yedi uyurların* (*Ashâb-ı Kehf*) ve *çoban köpeğinin* isimleri: “*Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştatayuş, Kıtmir*” ile motifin merkezinde “*Allah*” lafzı yazılmıştır. Tılsım mührün çevresindeki bordürde, *Besmele* ile başlayan şifa ayeti *İsra Suresi 82. Ayeti*: “*Ve nunezzilu minel Kur’âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu’minîn ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ*”²⁵ okunmaktadır. Mührde işlenen hat, istif ve işçilik başarılıdır. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve dikdörtgen gövdesi üstte oval biçimde tamamlanmıştır (**G.3**).

²³Meryem Suresi 1. Ayeti Meâli: *Kâf hâ yâ ayn sâd*.

²⁴Şura Suresi 1. ve 2. Ayetleri Meâli: *Hâ mîm ayn sîn gâf*.

²⁵İsra Suresi 82. Ayeti Meâli: “Biz Kur’an’dan, mü’minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur’an, ancak zararını artırır.”

1.4. Eser No: 4/ Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 12773, ö.: 62x3 mm.,
Pirinç, Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

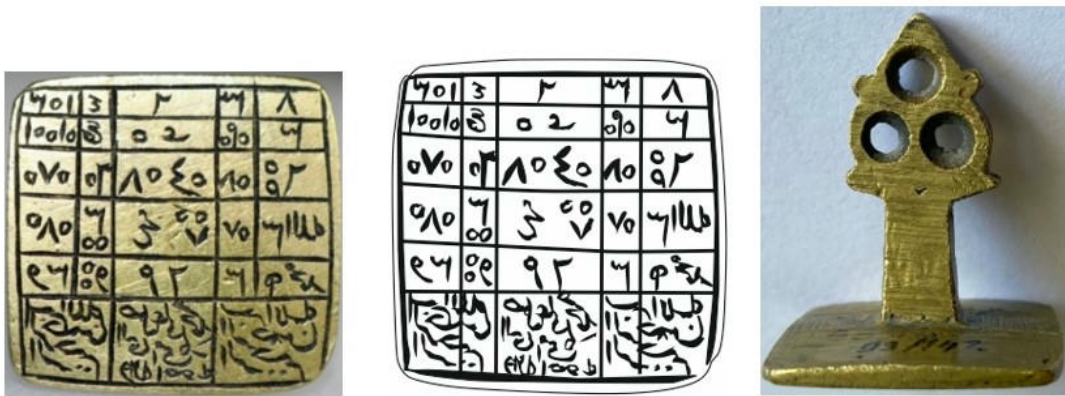

Görsel 4: 4 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi ortada dairesel, kenarlarda elips şekilde asimetric olarak yapraklı dallarla bir çiçek şeklinde beş bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezinde serbest olarak talik hatla: “Euzü bi kelimatillahit-tammati min şerri ma halâk²⁶”, üstte ilk bölümde: “Euzü Besmele” ile alt ikinci bölümde tamamlanan İsrâ Suresi 82. Ayeti: “Ve nunezzilu minel Kur’âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu’minîne ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ”; üçüncü bölümde, Felak Suresi: “Gul e’ûzu bi-rabbî’l-felak min şerri mâ halak ve min şerri ğasigin izâ vegab ve min şerri’n-neffâsâti fi’l-ugad ve min şerri hâsidin izâ hased²⁷”; son bölümde, Nas Suresi: “Gul e’ûzu bi-rabbî’n-nâs, meliki’n-nâs, ilâhi’n-nâs min şerri’l-vesvâsi’l-hânnâs ellezî yuvesvisu fî sudûri’n-nâs mine’l-cinneti ve’n-nâs²⁸” yazılmıştır. Mühürde ele alınan hat başarılı, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik ve bitkisel hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve dikdörtgen gövdesi üstte oval biçimde tamamlanmıştır (**G.4**).

1.5. Eser No: 5/ Sakarya Müzesi, M. Env. No: 93/142-E, ö.: 32x2 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Ağustos 2023

Görsel 5: 5 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

²⁶Meâli: “Yarattığı şeylerin şerrinden Allah’ın tam olan kelimelerine sığınırım.”

²⁷Felak Suresi Meâli: “De ki: ben, karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran Rabbe sığınırım, Yarattığı şeylerin şerrinden, Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyenlerin şerrinden, de hased ettiği zaman hasedçinin şerrinden (Allah’a sığınırım).”

²⁸Nas Suresi Meâli: “De ki: İnsanların Rabbine sığınırım, insanların malikine, insanların ilahına, insanlara kötü şeyler fısıldayan o sinsi vesvesecinin şerrinden, O ki, insanların göğüslerine vesvese verir gerek cin, gerekse insanlardan.”

Tanım: Kare formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyinde asimetrik olarak üstte 5x5=25'li kare bir vefk ile altta ayrıca üç geniş bölüm şeklinde yüzey 28 bölüme ayrılmıştır. Talik hatla ağırlık sayı ve harflerden oluşan bir vefkle “Allah” “Muhammed” “Nuh” peygamberlerin adları yazılmıştır. Mührün kare vefkle eşit bölünmeyerek üçe ayrılan alt kısımdaki iki kenarda: “Besmele” ile ortada *Salavat-ı Şerife*: “Sallallahu alâ Muhammedin alâ ümmi ve alihi eshâbihî”²⁹ okunmaktadır. Mühürde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumda olup mührün tutamağı sabit ve stilize palmet biçimindedir (G.5).

1.6. Eser No: 6/ Diyarbakır Müzesi, M. Env. No: 10/3/87, ö.: 23x23x2 mm., Piringç,

Eserin İncelenme Tarihi: Ağustos 2017

Görsel 6: 6 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Tanım: Kare formdaki tılsım mührün (yüzüğün) merkezine 6x6=36'lı sayılardan oluşan kare bir vefk düzeni oluşturulmuştur. Asimetrik olarak çizilen karenin kuturlarında talik hatla *Enam Suresi 73. Ayeti (kısmen)*: “Kavlehu'l-hak ve lehu'l mülk” ile kenarlarda “yâ Kâfi, yâ Şâfi, yâ Mûafi, yâ Nâfi” Esmâ-i Hüsnâları yazılmıştır. Yüzükte işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır (G.6).

1.6.1. Eser No: 7 Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 14654, ö.: 33x2 mm., Piringç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

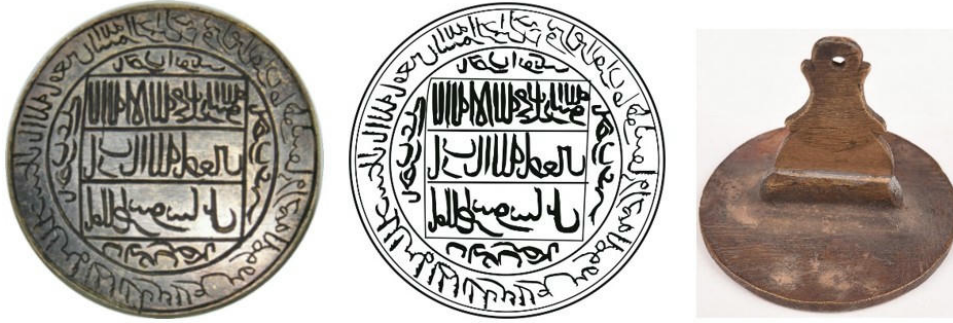
Görsel 7: 7 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Tutamağı (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

²⁹Meâli: Ey Allah'ım! Efendimiz, büyüğümüz Hz. Muhammed'e (SAV.), evlad u iyaline, ashabına salat u selam eyle (Rahmet et, selametlik ver)."

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım/(yüzük) mührün merkezinde 5x5=25'li kare bir vefk düzeni oluşturulmuştur. Kare vefkin ilk satırında talik hatla *Meryem Suresi 1. Ayeti*: “*Kâf, hâ, yâ, ayn, sâd*” ile *Şura Suresi 1. ve 2. Ayetleri*: “*Hâ mim ayn sin kâf*” harflerinden oluşan bir içerik yazılmıştır. Vefkin sonraki satırlarda/(dılılarda) aynı ayetlerin harflerinin her biri farklı bir sırada dizilerek tekrar yazılmasıyla vefk tamamlanmıştır. Kare vefkin çevresinde, dört büyük melek isimleri “*Cebrail, Mikail, İsrâfîl, Azrail*” okunmaktadır. Mühürde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş ve halka biçimindedir (**G.7**).

1.7. Eser No: 8/ Tokat Müzesi, M. Env. No: 11.18.26, ö.: 67x3 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Eylül 2017

Görsel 8: 8 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi silmelerle oluşturulan bir bordürle iki bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezine içi düz üç satıra ayrılan simetrik kare bir çerçeve yerleştirilmiştir. Kare alan içerisinde sülüs hatla *Kelime-i Tevhid*: “*La İlahe İllallah Muhammed Resulullah*” ile “*yâ Rab, yâ Allah, yâ Mu’in, yâ Mâlik, yâ Tursusail³⁰ ?*” ile karenin kenarlarında dört Halife isimleri: “*yâ Hazreti Ebubekir, yâ Hazreti Ömer, yâ Hazreti Osman, yâ Hazreti Ali*” yazılmıştır. Mührün çevresindeki bordürde *Besmele* ile başlayan şifa ayeti *İsra Suresi 82. Ayeti*: “*Ve nunezzilu minel Kur’ânî mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu’mînîne ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ*” ve “*yâ Allah, yâ Mu’in*” Esmâ-i Hüsnâları ile metin tamamlanmıştır. Tılsım mühürde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş ve çan biçimindedir (**G.8**).

1.8. Eser No: 9/ Elazığ Müzesi M. Env. No: 4, ö.: 48x3 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Temmuz 2016

Görsel 9: 9 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

³⁰Enes Çelebi, Azametli Mücerrep Tılsımları İdris Çelebi’nin Gizli Hazinesinin Son Eseri. www.havaskitaplarim.com. s.49’da “*Zerneyail, Semsemail, Rukeyail, Meksefeyail, Medayail, Sarfeyail, Rafail, Serayail, Nevreyail, Derdeyail*” geçen yardımcı melek adlarından benzerlikle yardımcı meleklerden biri veya bir cin ismi olabileceği düşünülmektedir.

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi çift konturlu içi "S" formu halat örgü motifi ile değerlendirilen bir bordürle çerçevelemiştir. Mührün merkezine yerleştirilen uçları dışbükey uzatılmış eşkenar dörtgen motifi ve ondan uzayan kollarla dört bölüme ayrılmıştır. Zemini küçük çok yapraklı natüralist çiçek motifleri hareketlendirilen mührün merkezinde sülüs hatla: "Hâza Mühr-i Nübüvvet Şerif"; üstte: "Lâ ilâhe illallâh"; altta, "Muhammedur Rasûlullah"; sağ kenarda: "Allâhu vahdehu lâ şerîke leh"; sol kenarda, "Tevecceh haysu şî'te feinneke mensurun"³¹ yazılmıştır. Mühürde işlenen hat, istif ve işçilik başarılıdır. Yazı dışında geometrik ve bitkisel hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı gövdeden ayrılmış ve halka biçiminde bir mahfaza içine alınmıştır (**G.9**).

1.9. Eser No: 10/ Sinop Müzesi, M. Env. No: 14.7.78, ö.: 38x2 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Mayıs 2023

Görsel 10: 10 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün merkezine altı kollu Mühr-i Süleyman motifi kazınmıştır. Talik hatla Mühr-i Süleyman motifinin çevresinde Besmelesiz olarak Neml Suresi 17. Ayeti: "Ve huşire li Suleymâne cunûduhu minel cinni vel insi vet tayrı fe hum yûzeûn"³² yazılmıştır. Mühürde işlenen hat başarılı, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş ve yarım daire biçimindedir (**G.10**).

1.10. Eser No:11/Ankara Etnografya Müzesi Müze Env. No: 11636, ö.:52x60x2 mm.

Pirinç Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 11: 11 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

³¹ Meâli: "Bu, peygamber mühr-ü şerifidir, Allahtan başka ilah yoktur. Gurur duyup sevinebilirsin Ya Muhammed! (sallallahü aleyhi ve sellem) Sen nebilerin en cesurusun. Hiçbir kimse senin eriştiğin mertebeye erişmedi. Nusret anahtarları sana verildi. Nereye yönelsen Allah Teala'nın yardımıyla galipsin. Gurur duyup sevinebilirsin."

³² Neml Suresi 17. Ayeti Meâli: "Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları onun önünde toplandı. Hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyorlardı."

Tanım: Kareye yakın biçimde ele alınan tek yüzlü tılsım mührün yüzeyinde talik hatla iç içe üç kuturla bağlanan alana içerik girift olarak istiflenmiştir. Mührün merkezinde kuturları oluşturan çerçevede “Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali” dört halife isimleriyle bağlanmış ve ortasına “ve haza Muhammed” adı yazılmıştır. Merkezdeki kare alanın etrafında Ali İmran Suresi 144. Ayeti (kısmen): “ve ma muhammedun illa resul, kad halet min kablihir rusul”³³; Fetih Suresi 29. Ayeti (kısmen): “Muhammedun resûlullâhi, vellezîne meahû eşiddâu alel kuffâri ruhamâu beynehum...”³⁴; Ahzab Suresi 40. Ayeti (kısmen): “Mâ kâne muhammedun ebâ ehadin min ricâlikum ve lâkin resûlallâhi ve hâtemen nebiyyin...”³⁵; Muhammed Suresi 2. Ayeti: “Vellezîne âmenû ve amilûs sâlihâti ve âmenû bi mâ nuzzile alâ muhammedin ve huvel hakku min rabbihim keffere anhum seyyiâtihim ve asleha bâlehum.”³⁶ okunmaktadır. Mührü en dışta çerçeveyeleyen kuturların ilkinde “Besmele” sonra dört büyük melek isimleri “Cebrail, Mikail, İsrâfil, Azrail”, ile en altta “el arş-il-mahfûz..?”; mührün en dış dört kenarında, Yasin Suresi 1. ve 2. Ayetleri: “Yâ sîn, vel Kur’ânîl hakîm”, Kaf Suresi 1. Ayeti: “Kâf vel Kur’ânîl mecîd”, Rahman Suresi 1. ve 2. Ayetleri: “Er Rahmân, allemel Kur’ân”, Sad Suresi 1. Ayeti (kısmen): “Sâd, vel Kur’ân”³⁷ yazılarak içerik tamamlanmıştır. Mühürde işlenen hat ve işçilik başarılı, istif basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlamdır. Mührün tutamağı sabit, iki boğumlu, üstte stilize palmet biçiminde ve kırılmıştır (G.11).

1.11. Eser No:12/Malatya Beşkonaklar Etnografya Müzesi, M. Env. No: 1728,
ö.: 45x99x4 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 12: 12 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Dikdörtgen formda ele alınan tek yüzlü tılsım mührün yüzeyinde talik hatla dört satır halinde Besmele ile başlayan Yasin Suresi 18. ve 19. Ayetleri: “Kalu inna tetayyerna bi kum, le in lem tentehu le nercumennekum ve le yemessennekum minna azabun elim. Kalu tairikum meakum, e in zukkirtum, bel entum kavmun musrifun”³⁸ ile beşinci satırda, “Hicri Sene 111(0) / (1698-1699 M.)” olarak tarihi yazılmıştır. Mühürde ele alınan hat, istif ve işçilik başarılıdır. Yazı dışında sade olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve dikdörtgen gövdesi üstte oval biçimde tamamlanmıştır (G.12).

³³Ali İmran Suresi 144. Ayeti (kısmen) Meâli: “Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir...”

³⁴Fetih Suresi 29. Ayeti (kısmen) Meâli: “Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler...”

³⁵Ahzab Suresi 40. Ayeti (kısmen) Meâli: “Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur...”

³⁶Muhammed Suresi 2. Ayeti Meâli: “İnanıp salih ameller işleyenlerin ve Muhammed’e indirilene ki o Rablerinden gelen haktır- inananların ise Allah günahlarını örtmüş ve hâllerini düzeltmiştir”

³⁷Yasin Suresi 1. ve 2. Ayetleri Meâli: “Yâ sîn, “(Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur’an’a andolsun ki..”; Kaf Suresi 1. Ayeti Meâli: “Kâf. Şerefli Kur’an’a andolsun ki; Rahman Suresi 1. ve 2. Ayetleri Meâli: “Rahmân, Kur’an’ı öğretti.”; Sad Suresi 1. Ayeti Meâli: “Sâd. O şanlı, şerefli Kur’an’a andolsun.”

³⁸Yasin Suresi 18. ve 19. Ayetleri Meâli: “Dediler ki: “Şüphesiz biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, sizi mutlaka taşlarız ve bizim tarafımızdan size elem dolu bir azap dokunur.”; Elçiler de, “Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildiği için mi (uğursuzluğa uğruyorsunuz?). Hayır, siz aşırı giden bir kavimsiniz” dediler.”

1.12. Eser No:13/ Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 14653, ö.: 45x3 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 13: 13 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mühürün yüzeyi dıştan bir silme ile çerçevelenmiş ve içte asimetrik tek ve geniş bir bordürle alan iki bölüme ayrılmıştır. Mühürde serbest olarak talik hatla merkezinden *Besmele* ile başlayarak kenarlarda içten dışa doğru *Bakara Suresi 255. Ayeti (Ayet-el Kürsi): "Allâhu lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyûm, lâ te'huzûhu sinetün velâ nevm, lehu mâ fissemâvâti ve ma fil'ard. Men zellezî yeşfeu indehû illâ bi'iznih, ya'lemû mâ beyne eydîhim vemâ halfehüm velâ yühitûne bi'sey'in min ilmihi illâ bimâ şâe vesia kürsiyyühüssemâvâti vel ard, velâ yeûdühû hıfzühümâ ve hüvel alıyyül azîm"*³⁹ yazılmıştır. Mühürde ele alınan hat başarılı, istif ve silmelerdeki işçilik basittir. Yazı dışında sade olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit, iki boğumlu ve "S-C" volütlerle üstte stilize yonca yaprağı biçimindedir (**G.13**).

1.13. Eser No: 14/ Sinop Müzesi, M. Env. No: 14.6.78, ö.: 53x3 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Mayıs 2023

Görsel 14: 14 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mühürün yüzeyi silmelerle oluşturulan iki asimetrik bordürle üç bölüme ayrılmıştır. Mührün geniş tutulan merkezinde gövde ve ağız kısımlarında farklılıklar görülen stilize edilmiş bir çift balık figürü ile talik hatla figürlerin çevresinde dört büyük melek isimleri: "*Cebail, Mikail,*

³⁹Bakara Suresi 255. Ayeti (Ayet-el Kürsi) Meâli: "Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındaki (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür."

İsrafil, Azrail”, figürlerin üstlerinde “*yâ Kâfi, yâ Şâfi, yâ Allah*” Esmâ-i Hüsnâları ile figürlerin ortasında “*burç*” ibaresi yazılmıştır. Tılsım mührü çevreleyen içten ilk bordürde, *Besmele* ile *Yasin Suresi* 8. Ayeti: “*İnnâ cealnâ fî a’nâkîhim aglâlen fe hiye ilel ezkânî fe hum mukmehûn*”⁴⁰; *Yasin Suresi* 9. Ayeti(kısmen): “*...fe hum lâ yedurrûn*” dış bordürde, *Saff Suresi* 13. Ayeti (kısmen): “*Nasrun minnallâhi ve fethun karîb ve beşşiril mü’mînîn*”⁴¹, “*yâ Muhammed*”, “*fe hum lâ yedurrûn*”, *Enbiya Suresi* 107. Ayeti: “*vemâ erselnâke illâ rahmeten lil’âlemin*”⁴², *Yasin Suresi* 9. Ayeti(kısmen): “*...fe hum lâ yedurrûn*”⁴³ yazılmıştır. Tılsım mühürde ele alınan hat başarılı, istif ve figürlerdeki işçilik basittir. Yazı dışında figürlü olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit, iki boğumlu ve üstte stilize palmet biçimindedir (G.14).

1.14. Eser No: 15, Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 14650, ö.: 55x3 mm., Piringç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 15: 15 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi silmelerle oluşturulan iki bordürle üç bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezinde gövde ve ağız kısımlarında farklılıklar görülen stilize edilmiş kuyrukları birbirine bağlı bir çift balık figürü işlenmiştir. Sülüs hatla merkezde figürler üzerinde yedi uyurlardan “*Saze-nuş*” ismi iki parça halinde kazınırken tılsım mührü çevreleyen ilk bordürde, *yedi uyurlar* ve *çoban köpeğinin* ismi: “*Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Kefeştatayuş, Kıtmir*” yazılmıştır. Mührü dolanan dış bordürde *Besmelesiz* başlayan *İhlas Suresi*: “*Gul huvalâhu ehad Allâhu’s-samed lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehû kufuven ahad*”⁴⁴ okunmaktadır. Tılsım mühürde ele alınan hat ve istif başarılı, figürlerdeki işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketlilik ve figürlü bezeme olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve stilize palmet biçimindedir (G.15).

⁴⁰Yasin Suresi 8. Ayeti Meâli: “Onların boyunlarına demir halkalar geçirdik, o halkalar çenelerine dayanmıştır. Bu sebeple kafaları yukarıya kalkık durumdadır.”

⁴¹Saff Suresi 13. Ayeti (kısmen) Meâli: “...Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke’nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü’minleri müjdele!”

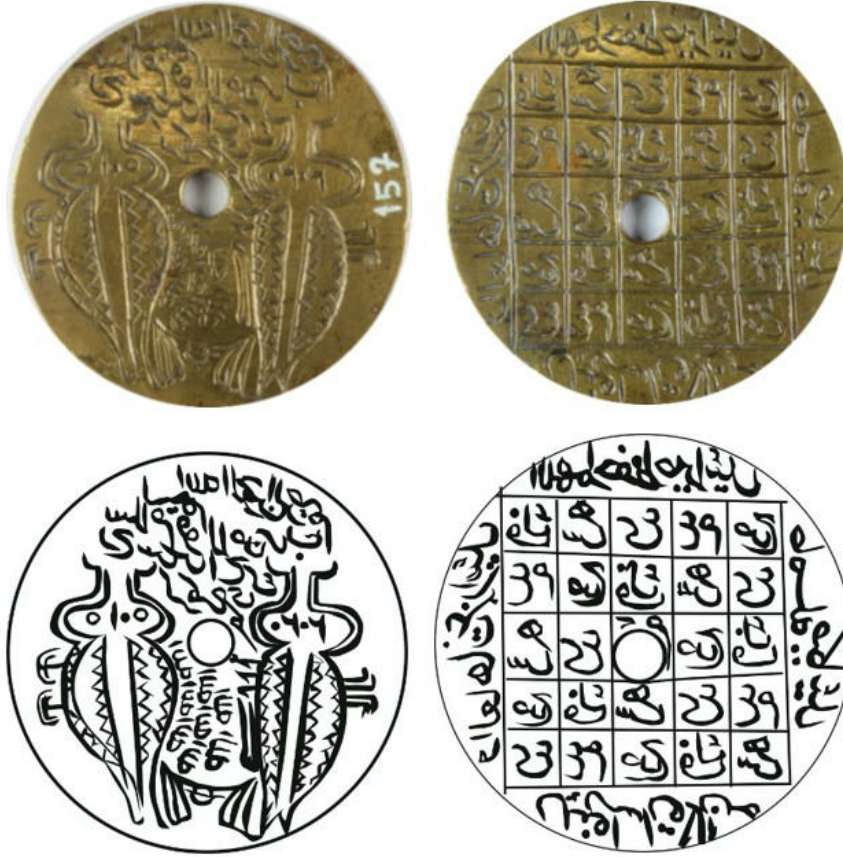
⁴²Enbiya Suresi 107. Ayeti Meâli: “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”

⁴³Yasin Suresi 9. Ayeti Meâli (kısmen): “...Artık görmezler.”

⁴⁴İhlas Suresi Meâli: “O Allah birdir, Allah samed (her şey O’na muhtaç, O kimseye muhtaç değil)’dir, O doğurmamıştır ve doğurulmamıştır ve hiçbir şey O’nun dengi değildir.”

1.15. Eser No:16/ Antalya Etnografya Müzesi, Müze Env. No: 157,⁴⁵, Ölçü:55x3 mm. Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 16: 16 Nolu Tılsım Mührün İki Yüzü Genel Görünümleri (Antalya Müzesi Arşivi)

Tanım: Daire formdaki çift yüzlü tılsım mührün her iki yüzü farklı düzen ve içeriklerle ele alınmıştır. Mührün ilk yüzünde baş ve gövdeleri cepheden ayakları profilden verilen stilize iki hayvan figürü işlenmiştir. Şematik olarak ve genel hatları ile birbirine benzer figürlerin ayak ve kanat detayları farklılaşmaktadır. Figürlerin üst kısmında talik hatla *Besmele* ile başlayan *Yasin Suresi* 58. Ayeti: “*Selâmün kavlen min rabbir rahim*”⁴⁶, figürlerin gövdelerinin arasında sekiz kez “*Allah*” lafzı tekrarlanmıştır. Tılsım mührün diğer yüzünde, 5x5=25’li kare bir vefk oluşturulmuştur. Karenin ilk satırında *Meryem Suresi* 1. Ayeti: “*Kâf hâ yâ ayn sâd*” ile *Şura Suresi* 1. ve 2. Ayetleri: “*Hâ mim ayn sin kâf*” harflerinden oluşan vefkin sonraki dıllarda aynı ayetlerin harflerinin her biri farklı bir sırada dizilerek vefk tamamlanmıştır. Kare vefkin çevresinde dört büyük melek “*Allahümmehfez Cebrail, vel A’hat Azrail, Min-el Kâf İsrâfîl, Hamele Mikail*” isimleri yazılmıştır. Yazı dışında geometrik hareketlilik ve figürlü olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Çift yüzlü mührün hareketli tutamağı üzerinde mevcut değildir (G.16).

⁴⁵Ceylan Erol, *Tılsım Mühür-Vefk-Cedvel*, s.55 (mührün ikinci yüzünde kare vefkte, hurûf-ı mukata olarak genel verilen ve okunamayan içerik *Meryem Suresi* 1.Ayeti ile *Şura Suresi* 1.-2. Ayetleri olarak açılmıştır).

⁴⁶*Yasin Suresi* 58. Ayeti Meâli: “Çok merhametli olan Rab’den bir söz olarak (kendilerine) “*Selâm*” (vardır).”

1.16. Eser No: 17/Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 19638, ö.:77x92x3 mm., Bakır

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 17: 17 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: El biçiminde tek yüzlü tılsım mühür sembolik olarak Hz. Fatıma'nın eli veya Pençe-i Âli Âbâ anlamında kullanılmaktadır. Mekân koruyucu ya da basılarak beden koruyucu olarak değerlendirilen elin anatomik yapısı başarılı değildir. Kenarları bir silme ile çerçevelenen tılsım mühür basıldığında sağ el çıkacak şekilde düzenlenmiştir. Mühürde sülüs hatla başparmakta, *Saff Suresi* 13. Ayeti (kısmen): “*Nasrun minallâhi ve fethun karîb...*”; işaret parmağında, *Kelime-i Tevhid*: “*Lâilâhe illallah Muhammedün Resûlullah*”; orta parmakta “*Besmele*”; yüzük ve serçe parmakta, şifa ayeti *İsra Suresi* 82. Ayeti: “*Ve nunezzilu minel Kur’âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu’minîne ve lâ yezîdüz zâlimîne illâ hasârâ*”⁴⁷ yazılmıştır. Elin avuç içinde parmakların altında: “*Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ zülfkâr*”⁴⁸, avucun ortasında iki yana paralel olarak açılan zülfkar motifleri ve üstlerinde gövdeleri yivlenmiş hilal motiflerinin aralarında “*yâ Şâfi, yâ Kâfi, yâ Muâfi*” Esmâ-i Hüsnâları, “*Ali*” ismi, en altta dört halife isimleri: “*Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali*” ve “*1261 (H./ 1845 M.)*” olarak mührün *tarihi* kazanmıştır. Mühürde ele alınan hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında nesnel ve geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumda olup mührün tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş ve dikdörtgen biçimdedir. Tutamağın üzerinde uzun tutulan bir de zinciri mevcuttur (**G.17**).

1.17. Eser No: 18/ Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 17319, ö.: 185x3 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 18: 18 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Zülfkar şeklindeki tek yüzlü tılsım mühür, sembolik olarak Hz. Ali'nin kılıcını temsil etmektedir. Mekân koruyucu ya da basılarak beden koruyucu olarak değerlendirilen Zülfkarın kenarları bir silme ile

⁴⁷İsra Suresi 82. Ayeti Meâli: “Biz Kur’andan mü’minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz zalimlerin ise Kuran ancak zararını artırır.”

⁴⁸Meâli: “Ali’den başka yiğit, Zülfkar’dan başka kılıç yoktur.”

çerçevelemiştir. Talik hatla Zülfıkarın üzerinde “yâ Fettâh, yâ Rezzâk, yâ Allah, yâ Muhammed” lafızları ile ortada “Alî, ...?” uçta: “Lâ fetâ illâ Alî, lâ seyfe illâ zülfıkâr” ile “1266 (H./ (1849-1850 M.)” olarak mührün tarihi yazılmıştır. Mühürde ele alınan hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır **(G.18)**.

1.18. Eser No: 19/ Erzurum Müzesi, M. Env. No:54, ö.: 22x22x3 mm., Yeşil Akik

Eserin İncelenme Tarihi: Temmuz 2018

Görsel 19: 19 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Tanım: Çokgen/(sekizgen) formlu tek yüzlü (yüzük kaşı) tılsım mührün etrafı bir silme ile çerçevelemiştir. Mührün yüzeyinde Mühr-i Süleyman motifi oluşturacak şekilde talik hatla yedi uyurların (Ashâb-ı Kehf) ve çoban köpeğinin isimleri: “Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştatayuş, Kıtımir”, motifin merkezinde, “Hızır Aleyhisselam” ismi yazılmıştır. Eserde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır **(G.19)**.

1.19. Eser No: 20/ Antalya Müzesi, M. Env. No:159, ö.: 35x3 mm., Piringç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 20: 20 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Görsel 21: Mührün Tutamağı (Antalya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mühürün yüzeyi asimetrik olarak yedi satıra ayrılmıştır. Talik hatla Besmelesiz olarak aralarda “*leyran ehad*” ile *İhlas Suresi*: “*Gul huwallâhu ehad Allâhu’s-samed lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehû kufuven ahad*” ile son satırda “1288 (H./ 1871-1872 M.)” olarak mühürün tarihi yazılmıştır. Mühürde ele alınan hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında sade olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Mühürün ahşap tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş ve üste doğru genişleyen silindirik biçimdedir (G.20-21).

1.20. Eser No: 21/ Erzurum Müzesi, M. Env. No: 98-88, ö.: 17x27x3 mm., Kırmızı Akik

Eserin İncelenme Tarihi: Temmuz 2018

Görsel 22: 21 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Tanım: Oval biçimdeki tek yüzlü tılsım mühürün (yüzük kaşı) etrafı bir silmeyle çerçevelemiştir. Mühürün yüzeyine serbest olarak “yedi mühür sembolü” kazınmıştır. Beden koruyucu olarak değerlendirilen tılsım mühürde hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında sade olan mühür sağlam durumdadır (G.22).

1.21. Eser No: 22/ Sinop Müzesi, M. Env. No: 14.9.78, ö.: 32x2 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Mayıs 2023

Görsel 23: 22 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Tutamağı

Tanım: Daire formu tek yüzlü tılsım mühürün yüzeyinde serbest olarak sülüs hatla, Besmelesiz başlayan şifa ayeti *İsra Suresi* 82. Ayeti: “*Ve nunezzilu minel Kur’âni mâ huve şifâun ve rahmetun lil mu’mînîne ve lâ yezîduz zâlimîne illâ hasârâ*” ile devamında “1331 (H./ 1912-1913 M.)” olarak tarihi yazılmıştır. Mühürde işlenen

hat ve işçilik başarılı, istif basittir. Yazı dışında sade ve sağlam olan tılsım mührün tutamağı sabit ve stilize palmet biçimindedir (G.22).

1.22. Eser No:23/ Tokat Müzesi, M. Env. No: 76.16.43, ö.: 50x2 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Eylül 2017

Görsel 24: 23 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi dıştan nokta/inci dizisi ile dolgulanan bir bordürle çerçevelenerek ortası yedi satıra ayrılmıştır. Mühürde talik hatla *Besmele* ile başlayan dua: “*Allâhümme innî es'elûke bi-inneke entallâhü, lâ ilâhe illâ entel vahid'ul ehad'ul ferdus, samedul-lezî lem yelid ve lem yûled velem yekûn, lehû kufuven ehad elhamdu lillâhillezi lem yezûl, vellezi bil-ferdillezî billâh Bismillah, (12) Ahrac 28'/(1228 H./ 1813 M.)* olarak mührün tarihi yazılmıştır. Mühürde işlenen hat ve istif başarılı, silmelerdeki işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı üzerinden düşmüş ve mevcut değildir (G.23).

1.23. Eser No:24/Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 19637, ö.: 68x79x2 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 25: 24 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Kare formda ortada fiyonk şeklindeki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi merkezden dışa doğru serbest olarak talik hatla istiflenmiştir. Mührün en dış kenarında *dört büyük melek isimleri* “*yâ Cebrail, yâ Azrail, yâ Mikail, yâ İsrâfil*” ile merkezde, “*el-Azîm*” Esmâ-i Hüsnası; ortada içten dışa doğru *Besmele* ile

başlayan dua, “Bismillahirrahmanirrahim, Lâ ilâhe illallah celle celâlu-hû lâ ilâhe illallah celle şane-hû lâ ilahe illallah lâ ilâhe illallah hisab-ü lâ ilahe illallahül alıyyül Azîz-ül Gaffâr-ül Azîm-müşşan lâ ilahe illallahül kebirül Mûte’ali şifa-i an şân-ü lâ ilâhe illallah küllü yevmin hüve fı şâ’n lâ ilâhe illallahül vahid’ül ehad illa celle Samed lâ ilâhe illallah lem yelid ve lem yuled velem yekün lehu küfüven ehad lâ ilâhe illallahül ekramül ekramin lâ ilâhe illallahü gadiyel muzlimin lâ ilâhe illallah velâ havle velâ kuvvete illa billâhil alıyyül azim” yazılmıştır. Mühürde işlenen hat ve işçilik başarılı, istif basittir. Yazı dışında sade olan tılsım mühür sağlam durumdadır. Tılsım mührün tutamağı sabit ve bir zincirle bağlanmıştır (G.24).

1.24. Eser No:25/Erzurum Müzesi, M. Env. No: 10-82, ö.: 33x2 mm., Gümüş

Eserin İncelenme Tarihi: Temmuz 2018

Görsel 26: 25 Nolu Tılsım Yüzük Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı

Tanım: Daire formdaki tılsım/(yüzük) mührün yüzeyi silmelerle çerçevelenen bir bordürle iki bölüme ayrılmıştır. Mührün merkezinde sülüs hatla *Kelime-i Tevhid* ile kenarındaki bordürde, “Lâ ilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh. Lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü yuhî ve yümît ve hüve hayyün lâ yemût. biyedihî’l-hayr ve hüve âlâ küllü şey’in kadîr ve ileyhil masir”⁴⁹ yazılmıştır. Tılsım yüzükte işlenen hat başarılı, istif ve silmelerdeki işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam, halkası üzerinden düşmüş durumdadır (G.26).

1.25. Eser No:26/Ankara Etnografya Müzesi, M. Env. No: 5684, ö.: 54x13 mm., Piring

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 27: 26 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

⁴⁹Meâli: “Allah’tan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh yoktur. O birdir; Onun hiçbir şeriki yoktur. Mülk Ona ait, hamd Ona mahsustur. Hayatı veren de O’dur, ölümü veren de O’dur. O, kendisine asla ölüm ârız olmayan Hayy-ı Ezelîdir. Bütün hayır Onun elindedir. O her şeye hakkıyla kâdirdir. Her şeyin ve herkesin dönüşü de O’nadır.”

Tanım: Daire formda ele alınan tek yüzlü tılsım mührün kenarı bir silme ile çerçevelemiştir. Mührün yüzeyine sülüs hatla serbest olarak *Arap Alfabesi*: “*elif be te se cim ha hı dal zel ra ze sin şın sad dad tı zı ayn gayın fe gaf kef lam mim nun vav he lamelif ye*” tüm harfleri sıra ile yazılmıştır. Son satırda “1265 H./ (1848-1849 M.)” olarak *tarihi* okunmaktadır. Mührde işlenen hat, istif ve işçilik başarılıdır. Yazı dışında zeminde rumiler ve natüralist çok yapraklı çiçeklerle bitkisel hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve kare formu gövde üstte asimetrik biçimde tamamlanmıştır (G.27).

1.26. Eser No:27/Mardin Müzesi, M. Env. No: 2010-237(E) Eski:(746), ö:70x2 mm., Bronz

Eserin İncelenme Tarihi: Ekim 2017

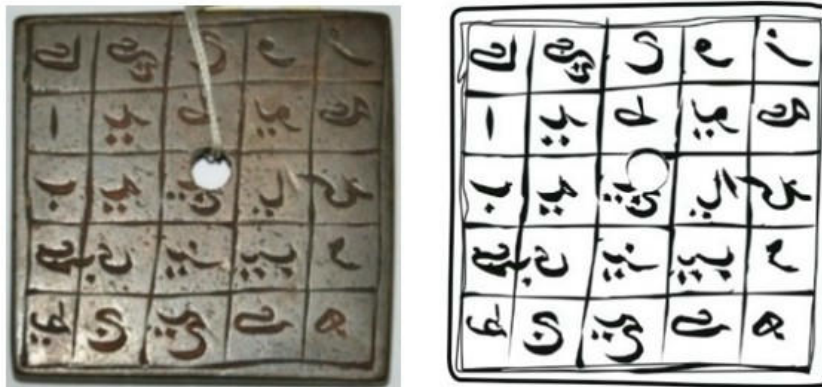

Görsel 28: 27 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü (Mardin Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyi dıştan bir silme ile çerçevelemiştir. Mührün ortasına tüm alanı kaplayacak şekilde Mühr-i Süleyman motifi ile yıldızın merkezine bir bordür yerleştirilmiştir. Tılsım mührün yüzeyindeki Mühr-i Süleyman motifi ile içerisindeki bordürün üstlerinde erkam-ı mukâttalardan oluşan ve çözülmemeyen bir içerik yazılmıştır. Mührün üzerinde güneş ve yıldız temsili oluşturan tasarımın merkezinde “...? es-Selam?” lafzı okunabilmektedir. Mührde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit olup ince çubuk biçimindedir (G.28).

1.27. Eser No:28/ Tokat Müzesi, M. Env. No: 11.12.26, ö.: 43x43x3 mm., Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Eylül 2017

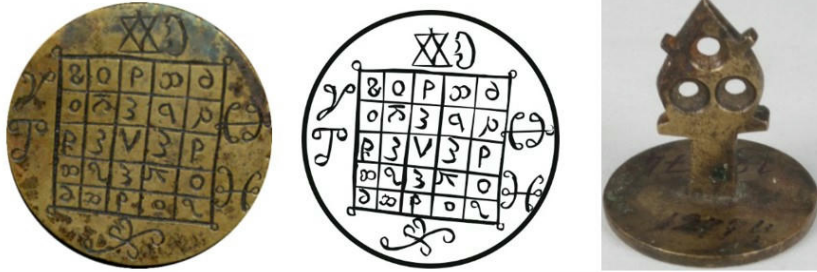
Görsel 29: 28 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü

Tanım: Kare formdaki tek yüzlü tılsım mührün kenarları bir silme ile çerçevelemiştir. Tüm yüzeye 5x5=25'li tekli ve çiftli hurûf-ı mukâttalardan oluşan kare bir vefk oluşturulmuştur. Çözülmemeyen içeriği ile mühürde

işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Tılsım mührün tutamağı gövdeye sonradan eklenmiş olup tutamağı üzerinde mevcut değildir (G.29).

1.28. Eser No: 29, Ankara Etnografya Müzesi, Müze Env. No: 12774, ö.:37x4 mm. Pirinç

Eserin İncelenme Tarihi: Aralık 2021

Görsel 30: 29 Nolu Tılsım Mühür Genel Görünümü ve Mührün Tutamağı (Ankara Etnografya Müze Arşivi)

Tanım: Daire formdaki tek yüzlü tılsım mührün yüzeyinde 5x5=25'li, kuturları düğümlü kare bir vefk oluşturulmuştur. Talik hatla yazılan ve kare vefkte, sayı, harf ve semboller ile çevresinde tekli veya çiftli olarak *Antik Ebcet*⁵⁰ den alınmış semboller yazılmıştır. Mühürde işlenen hat, istif ve işçilik basittir. Yazı dışında geometrik hareketliliğin olduğu tılsım mühür sağlam durumdadır. Mührün tutamağı sabit ve stilize palmet biçimindedir (G.30).

Değerlendirme

Çalışmada 2'si hariç bilimsel olarak 27'si ilk kez tanıtılan tılsım mühürler, Osmanlı dönemine ait ve hepsi el işi üretilmiş orijinal parçalardır. Osmanlı mühür sanatı içerisinde zengin içerik, çeşitli tipleri ve genellikle büyük ölçekleri ile tılsım mühürlerin yaygın bir kullanımı olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda titizlikle okunan ve değerlendirilen mühürler içerikleri, tarih ve tipoloji, iç tasarım ve metin içerikleri, ayetler ve sureleri, din büyüklerinin isimleri, Esmâ-i Hüsnalar, Mühr-i Süleyman Motifi, yedi mühür sembolü, Vefk ve Ebcet, el motifi, Zülfikar ve diğer motifler ele alınmakta ve yorumlanmaktadır. Tılsım mühürlerin yapımında dayanıklı malzeme olarak ağırlıklı olarak pirinç, daha az bakır, bronz ve tek örnekte de gümüş kullanılmıştır. İki örnekte farklı olarak kırmızı ile yeşil renkli ölümsüz taş olarak isimlendirilen akik değerlendirilmiştir. Güçlü bir iyileştirici olan akik, taşın bünyesinde bulunan çeşitli mineraller farklı hususlarda şifa kaynağı olabilmektedir. Bedene temas etmesi gereken taşın yüzük olarak takıldığında kişinin kendisine güvenini artırdığı, güç, keyif ve iyimserlik verdiği söylenen akik; korkaklık, karabasan ve nazara karşı da iyi bir koruyucu olduğu belirtilmektedir⁵¹. Mühürler döküm tekniği ile yapılmış tutamakları genellikle gövde ile birlikte dökülmüş ya da vidalı olarak gövdeye sonradan monte edilmiştir. Mühürler üzerinde yazı, içeriği ve karakteri ile şüphesiz en önemli belirleyici unsurdur. İşçilik olarak mühürlerin üzerinde hat farklı derinlikteki oyma ve daha çok kazıma işlemi olarak değerlendirilmiştir. Mühürlerin bezeme programı ağırlıklı olarak geometrik, Eser No: 4, 9 ve 26'da bitkisel ve Eser No: 14, 15, 16'da figürlü süsleme olarak başlıca üç grupta toplanabilmektedir. Tılsım mühürlerin iç tasarımlarında geometrik süsleme genellikle bir merkez etrafında düzenlenen ve ölçekleri değişen iki veya üçe bölünen bordürlerden oluşmaktadır. Bordürler genellikle düz silmelerle bazen de halat, zencirek, kademeli silmeler, inci ya da nokta dizisi gibi çerçevelerle hareketlendirilmiştir. Bitkisel olarak Eser No: 4'te basit yapraklı dal motifi Eser No: 9 ve 26'da çok yapraklı çiçek motifleri işlenmiştir.

⁵⁰Fifty Charms (Iran) from Piousness to Superstition' s.15 de bu sembollere detaylı olarak bakılabilir. (http://inthegapbetween.free.fr/pierre/alternate-beliefs/reprt018_beliefs.pdf Erş. Tarihi 16.02.2025).

⁵¹<https://www.degerlitaslar.gen.tr/akik> Erişim Tarihi 24.10.2020.

İncelenen tılsım mühürlerde bezemenin yoğun olmadığı olanların az ve içeriğin önüne geçmediği anlaşılmaktadır. Mühürlerdeki metinler hakkâkların kendi el işçiliği ile sert zemin üzerine basıldığında düz çıkacak şekilde tamamen elle ve tersten kazınmıştır. Tılsım mühürlerin metinleri Arapça, Osmanlı Türkçesi ve bu dillerin dışında kökeni çok eskilere giden farklı semboller de kullanılmıştır. Mesaj veya isteklerin şifrelendiği sembollerin ta Antik dönemden beri kullanılan Kabalistik Alfabelerden üretilmiş çeşitli karakterdeki sembol, kelime veya söz gruplarının yerine kullanılmış olabileceği belirtilmektedir⁵². Eser No: 29'da aynı özellikte semboller işlendiği görülmektedir.

İncelenen tılsım mühürlerden Eser No:12'de 111(0) / (1698-1699 M.), Eser No:23'te 1228 H./ (1813 M.), Eser No:17'de 1261 H./ (1845 M.), Eser No: 26'da 1265 H./ (1848-1849 M.), Eser No: 18'de 1266 H./ (1849-1850 M.), Eser No: 20'de 1288 H./ (1871-1872 M.), Eser No:22'de 1331 H./ (1912-1913 M.) olarak sadece yedi örnekte tarih ibaresi bulunmaktadır. Tarihli mühürlerin ilki 17. yy. sonuna diğer dördü 19. yy.'ın ilk ve ikinci yarısına ve tek örnekte 20. yy. ilk yarısına tarihlenmektedir. Diğer örnekler tarihsiz olup tarihli tılsım mühürlerle kıyaslanarak⁵³ (hat, bezeme vb.) bir değerlendirmeye gidildiğinde damgaların genel olarak Geç Devir Osmanlı dönemine ait oldukları belirtilebilir. Kişilerin istekleri doğrultusunda yaptırılan tılsım mühürler diğer mühürlerden farklı olarak kime ait olduğu, banileri genellikle bilinmemektedir. Kalıp olarak daha çok kâğıda basılıp muska şeklinde kullanıldığı bilinen eserlerde herhangi bir hakkâk imzasına da rastlanılmamıştır. Tılsım mühürlerin Eser No: 6, 7, 25 tılsım mühür yüzük ve Eser No: 19, 21 yüzük kaşı, Eser No: 2, 16 iki yüzü olarak diğer örnekler tek yüzü sabit tutamaklı/(saplı) tipte ele alınmışlardır. Tipolojik olarak eserler tablalarına göre on dokuzu daire, diğer dördü kare, biri dikdörtgen, biri fiyonk, biri oval, biri çokgen (sekizgen) formlarla, biri el ve biri de Zülfikar motifi şeklinde biçimlenmişlerdir. Farklı formlarda değerlendirilen tılsım mühürlerin tiplerinin seçimi ve kullanımında sembolik anlamlar yüklendiği açıktır. Özellikle el (Hz. Fatıma Eli), Zülfikar (Hz. Ali'nin kılıcı) gibi biçimlerin yüklendiği anlamlar bilinirken, dairesel, kare gibi daha yaygın kullanılan geometrik formların da göksel unsurlarla bağlantılı sembolik anlamlar içerdiği düşünülmektedir. Tılsım mühürlerin ölçülerinde boyut olarak bir standart olmadığı ve ölçü aralıklarının çeşitlilik gösterdiği örnekler üzerinden belirtilebilir.

Bir tür muska mahiyetinde⁵⁴ veya kısmen rukye⁵⁵ gibi işlevlendirildiği bilinen tılsım mühürler, Osmanlı mühürleri içerisinde başlı başına kendine özgü ve derinliği olan eserlerdir. Tılsım mühürlerin metinleri ağırlıklı olarak surelerden ayetler, çeşitli dualar, din büyüklerinin isimleri, kare vefkler, yedi mühür sembolü, Mühr-i Süleyman motifi gibi dini içeriklerle örülmüştür. İncelenen tılsım mühürlerde figür, betim gibi düzenlerin sınırlı olduğu içeriğin çoğunlukla yazı ile sağlandığı çıkarılabilmektedir. Çalışmadaki mühürlerde Kur'an-ı Kerimde geçen sure ve ayetler; Bakara Suresi 156. Ayeti ve 255. Ayeti (Ayet-el Kürsi), İsra Suresi 82. Ayeti, Meryem Suresi 1. Ayeti, Şura Suresi 1. ve 2. Ayetleri, Yasin Suresi 1., 2., 8., 18.-19., 58. Ayetleri, Ali İmran Suresi 26., 27., 144. Ayetleri, Ahzab Suresi 40. Ayeti, Fetih Suresi 29. Ayeti, Tâhâ Suresi 39. Ayeti (kısmen), Neml Suresi 17. Ayeti, Saff Suresi 13. Ayeti (kısmen), Enam Suresi 73. Ayeti (kısmen), Rahman Suresi 1.ve 2. Ayetleri, Sad Suresi 1. Ayeti, Kaf Suresi 1. Ayeti, Muhammed Suresi 2. Ayeti, Enbiya Suresi 107. Ayeti, Felak Suresi, Nas Suresi ve İhlas Suresi yazılmıştır. Örneklerde *Bakara Suresi 255. Ayeti (Ayet-el Kürsi)*, koruyucu ve şifa olan bu ayetin çok fazla okunması halinde okuyan kimsenin düşmanından korunacağı ve düşmanını helak edeceği, kendisine dünya ve ahiret için nimetler verileceği gibi hayır kapılarının da açılmış olacağı belirtilmektedir.

⁵²Fatma Büyükkaracı, *Firdevsî-i Tavîl And His Da'vet-nâme*. Ed. Şinasi Tekin- Gönül Alpay Tekin. (İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım ve Mikrofiş. Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 29, Türkçe Kaynaklar XXVI. ABD: 1995), 61; Paul Lunde, *İşaretler Semboller Kodlar Gizli Diller Şifreler Kitabı*. Çev. Duygu Akın. (İstanbul: NTV Yayınları, 2009), 54-55.

⁵³Perk, *Osmanlı Tılsım Mühürleri*, 44, 61-65, 67,77, 81-83, 85, 95; Şerife Tali, "Giresun Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemine Ait Bir Grup Tılsım Mühür." *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/1. (2014): 537-554.

⁵⁴Açar, *Mühürçülük Sanatı ve Mühürçüler*, 97.

⁵⁵Nimet Elif Uluğ, *Elemterefiş: Osmanlı'da Batıl İtikadlar ve Büyü (1839-1923)*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2017), 105-111.

Yedi kez okunması makbul olan ayetin su ile verildiğinde hastalara şifa olduğu da ifade edilmektedir. Arşın ayağı altından indirilen ayet, her türlü ins ve cinnin korku ve dehşetinden kişiyi de korumuş olur⁵⁶. Tılsım mühürlerde *Yasin Suresi* 1., 2., 8., 18.-19., 58. geçmektedir. Allah'ın esrarı Yasin Suresi'nin içinde gizlidir. Yasin-i Şerif'in esrarı da 55., 56., 57. ve 58. Ayetlerinde saklıdır⁵⁷. Hz. Muhammed "*Yasin okunduğu şey içindir*" buyurmuştur. Özellikle Yasin Suresi 58. Ayeti "*her türlü maddi ve manevi, ruhanî ve sarî hastalıklardan emin olur*"⁵⁸ şeklinde ihtiyacı olanlar için önemi vurgulanmaktadır. 58. Ayetin fazla okunmasıyla birlikte hasta veya ruhani herhangi marazı olanlar şifa bulacaktır. İki tarafı kesen kılıç olarak sure, istek ve beklentisi olan kimseler tarafından üç ya da yedi gün veya 41 kez okunması gerekmektedir. Bu sureyi okuyan "*fakirse zengin olur, hasta ise iyileşir, aç ise doyar, susuz ise kanar, bekâr ise evlenir, kederli ise feraha çıkar, korkan emin olur, yolcu ise selamete yol alır, mahpusa halas olur, malı çalınanın ise malı geri döner*"⁵⁹ şeklinde açıklanmaktadır. Bu doğrultuda tılsım mühürlerde Ayet-el Kürsi en büyük koruyucu ve kollayıcı özelliği ile Yasin Suresi ise çeşitli maksatlara ulaşmak amacıyla en sık tercih edilen ayetler olarak yazılmıştır. Tılsım mühürler içerisinde Kur'an-ı Kerimde bulunan ve içerisinde '*şifa*' ibaresinin geçtiği ayetler ve özellikle *İsra Suresi* 82. Ayeti mealinden de anlaşıldığı gibi şifa amaçlı mühürlerde sık kullanılan diğer ayet ve içeriktir. Eser No:11'de içinde "*Kur'an*" yazan ayetlerin geçtiği örneklerle birlikte, Kur'an'ın hastalıkların tedavisinde etkisinin geçebilmesi için hastanın kendisinin içsel bir niyetinin olması özellikle teslimiyetinin önemine de işaret edilmektedir⁶⁰.

Eser No: 2, 7 ve 16 nolu mühürlerde *Meryem Suresi* 1. Ayeti ile *Şura Suresi* 1. ve 2. Ayetleri düz ve vefk şeklinde yazılan ayetlerdendir. Tam tefsir edilemeyen harflerde gök ve yer arasındaki katmanlarda melekler ile Allah'ın adından doğan gizlilikler yatmaktadır. Harflerin tümü 10'dur, toplam sayı değerleri 175'tir, yedili vefke uygundur ve bunda hayret edilecek gizlilikler vardır⁶¹. Meryem Suresi 1. Ayeti ile ilgili olarak Hanefî, oğluna sure başlangıcının manası olarak ne anlama geldiği sorulduğunda bunun ne manaya geldiğini haber vermiş olsam "*ayakların ıslanmadan su üzerinde yürüyecek duruma gelirsın*" şeklinde söylediği⁶² bildirilmektedir. Ebûl Hasan el- Harrânî Hazretleri bu harflerin zehirlenenlere karşı bir panzehir olduğunu ve Hz. Osman'ın bu harflerden oluşan ayetleri sıralayarak "*bu ayetlerin başlıkları hürmetine her türlü kaza ve beladan koru Allah'ım*" diye dua ettiği ifade edilmektedir. Dalgalı ve fırtınalı denize bu harfler yazılıp atıldığında "*denizin sakinleştiği; kara, deniz her türlü yolculukta koruyucu olduğu; düşmana, hırsıza, vahşi hayvanlara karşı her türlü tehlikeden koruduğu ve bereket verdiği de*" salih kimselerce bildirilmiştir. Bu şifreli harfleri bir şeye veya üzerine yazan kimse çok yararlı yönlerini görmüş olacaktır. Hz. Ali'nin '*düşmanı yenmek için ne yapmalıyım*' diye Hızır (AS.) sorması üzerine onun da bu harflerle başlayan bir dua öğrettiği⁶³ belirtilmektedir. Havas kitaplarından çıkarılan verilerle birlikte tılsım mühürlerde bu ayetlerin sık kullanımı anlaşılabilmektedir. Mühürlerde yazılan ayetlerin içeriklerinde Allah'ın varlığı, birliği, her şeye gücünün yettiğini, yardım, başarı ve gücün Allah'ın yardımıyla olduğu, Kur'anı Kerim, Hz. Muhammed (SAV.), Yakup, Nuh, Musa Peygamber gibi mucizeleri olan peygamber adları, cin ve cin toplulukları ile ilgili ayetler sık olarak yazılmış olduğu şeklinde metin içerikleri özetlenebilmektedir. Eser No: 2 ve 26'da Arapça Alfabeti'ni oluşturan harfler tek tek birbirine bağlanmadan yazılmıştır. Bu biçimde oluşturulmasının amacının ise duaların daha iyi veya tılsım veya şifanın daha hızlı tesiri açısından önemli olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Eser No:2'de *Tâhâ Suresi* 39. Ayeti ile

⁵⁶El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (2), 167-168; İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (1), 508.

⁵⁷El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (2), 251-281.

⁵⁸İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (1), 155-157.

⁵⁹İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (1), 155-157; İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (2), 420-428.

⁶⁰M. Said Sarımurat, "*Kur'an-ı Kerim Açısından Şifa-Tedavi*" (Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2008), 13-17.

⁶¹El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (2), 50-51.

⁶²El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (1), 177-178.

⁶³El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (2), 135-147.

hazırlanmış bir sevgi tılsımı ayetlerin iki parçasında “*talib*” ile “*matlubun*” isimlerinin baş harflerini içeren “ع ve ث” harfleri, her satırda farklı karelerde gizlenerek işlenmiştir. Bu örnek diğer tılsım mühürlerden farklı olarak ilk/ön yüzü kişiye özgü yapılması ile de ayrılmaktadır. Özellikle metindeki içerikle tılsım mühürlerin yapılış amaçlarının çeşitliliğini göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Eser No:1, 2, 14 ve 17 nolu mühürlerde Esmâ-i Hüsnalar önemli bir yer kaplamaktadır. Esmâ-i Hüsnâların hikmeti ise herhangi bir beklentinin gerçekleşmesi için tüm varlık bütün kâinat Allah’a ve esmâlarına tabidir⁶⁴. İlk zamanlardan itibaren Kur’an’ın bedenî hastalıklara da deva olabileceğine inanılmıştır. Kur’an’da yer alan ve ebced değerleri bulunan Esmâ-i Hüsnâ’lardan bu maksatla yararlanılabileceği kabul edilmiş ve bazı esmâların özel tesirleri olabileceği umulmuştur⁶⁵. Duaların ve isteklerin kabulü için Allah’a yapılan zikir ve dua kerametli adlarla ve şerefli sıfatlarla olmalıdır⁶⁶. Ayrıca, “*Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adil, Kuddûs (tek-diri-kâim-hikmetli-adil-pak)*” Esmâ-i Hüsnâların bir arada değerlendirildiği ve “*Sekîne Duası*” olarak da adlandırılan Esmâların mühürlerde bağımsız harflerle de yazıldığı görülmektedir. Tılsım mühürlerin genellikle merkezlerine yazılan ‘*Şâfi (şifa veren) Hafîz (koruyan), Fettâh (açan-açıklık veren)*’ gibi Allah’ın sıfatları ile de o mührün yapılış manasına veya beklenen isteğin içeriğine uygun olarak düzenlenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Eser No:5, 6, 27’de sayılarla örülen içerikleri ile özellikle sayıların tedavi amaçlı kullanımlarının kökleri Kur’an’ı Kerim’e dayandırılmaktadır. Konuyu araştıran Pakistanlı Homeopad Doktor *Masood Akhtar* şifalı sayıların Sufiler tarafından mantra olarak kullanılan ‘*Allah’ın 99 ismi*’ olduğunu ve kendi tedavilerinde de bunu kullandığını belirtmektedir. *Masood Akhtar’a* göre bu tedavi metodu tanrısal isimlerin ve özelliklerinin sayısal değerlerinin baz almakta ve iyileşme olgusu Tanrısal sayılar sayesinde gerçekleşmektedir. Herkesin kolaylıkla uygulayabileceği bu yöntemde size rahatsızlık veren şikayetinizin şifalı sayısını bir kalemle sağ kolunuzun üzerine yazmanız ve sayı kolunuzdan silince (iyileşene kadar) tekrar yazmanızdır; ayrıca sayıların birçok alanda kullanılarak farklı sıkıntıların çözümlerinin de olduğu detaylıca açıklanmaktadır⁶⁷.

Tılsım mühürlerin içeriklerinde Allah’a yapılan çeşitli dualar da yer almaktadır. *Celcelutiye Duası, Virdi Settâr Duası, Nad-ı Ali Duası, Salavat-ı Şerife, Kelime-i Tevhid* özellikle kuturlarda *Besmele* sık okunmaktadır. Mühürlere yazılan dualar okunduğunda sıkıntılardan kurtulmak, deva aramak, şifa bulmak veya çeşitli istekleri karşılamak üzere Allah’tan yardım beklenmektedir. *Virdi Settâr Duası* tesirli ve kıymetli bir havas olan bu duanın Allah’ın kullarına ve peygamberin ümmetine bir hediyesi ihsan ve atıfesi olduğu kabul edilmektedir. Her türlü maddî, manevî sıkıntılar, kaza, belaları gidermek ve şifa için okunması makbul olan dua ile Allah’a el açanların geri çevrilmeyeceği belirtilmektedir⁶⁸. *Kelime-i Tevhid*, özellikle *Besmele* ise vefkleri bağlayan kuturlarda, metinlerin içerisinde veya sure başlarında görülen en önemli dua ibarelerindendir. *Besmele* ile ilgili Davud oğlu Süleyman, bu adı anarak geniş bir mülkün sahibi olmuştur. Hz. Osman, peygambere *Besmele-i Şerife’nin* ne olduğunu sorduğunda? O da, “*Nemrudun Hz. İbrahim’i ateşe attığında onun çektiği Besmele ile hak ateşi yakmayan soğuk bir ateşe çevirmiştir*” cevabını vermiştir. “*Her bir harfî Allah’ın güzel adlarını içeren Besmele ismi ile her bir anahtarın kapısı bu adlarla açılmış olur. Bu adlarla yapılacak dualara Hak Teâlâ icabet edecektir*”⁶⁹.

⁶⁴İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (3), 758.

⁶⁵Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ.” *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.11. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 404-417.

⁶⁶İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (1), 150.

⁶⁷Petra Neumayer, *Sayılarla İyileşme (Sayıların Mistisizminde Ruhsal Kodlamaya)*. Çev. Ceyda Aydın. (İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık, 2011), 77-78.

⁶⁸İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (5), 1020-1022.

⁶⁹El-Bûnî, *Şems’ül-Maârif’ül-Kübrâ* (2), 128-131.

Eser No: 5, 6 ve 7, 16, 27, 28, 29 nolu tılsım mühürlerde sayı ve harflerden oluşan 5'li ve 6'li vefkler düzenlenmiştir. Bir ilim olan vefk⁷⁰lerle⁷¹ özellikle 3x3=9'lu vefkin, diğer vefklere göre en hızlı tesir eden olduğu açıklanmaktadır. Kişi mensup olduğu mizaç ve unsurlara göre kendisine en uygun olanı seçerek vefk yapıp üzerinde taşırsa mensup olduğu yıldızın saatinde dua ederse istediğine kavuşacağı belirtilmektedir⁷². Bir isteğin gerçekleşmesi için uygulanacak vefkin, maksat ve muradının oluşmasına yardımcı olacak yıldızın vefki olması gerekmektedir⁷³. Tılsım mühürler içerisinde tam anlamı ve karşılığı çözümlenemeyen gizlilikleri ile Eser No: 29 nolu mühürde Antik ebced ve ebced sembollerinin ağırlıklı kullanıldığı görülmektedir. Tılsımlara zengin bir içerik sunan ebcedle ilgili Hz. Ali; “muhtelif ebced kaidelerini, rakamlarını, kullanılış usullerini öğreniniz çünkü onlarla birçok acaibi esrar zuhuru gelir”⁷⁴ denmektedir. Eser No: 2, 6, ve 11 kare vefklerin kuturlarla bağlanması ve bu bağlantılarda “Besmele” ve Kavlehül hak” yazılması, kare, bordür veya vefklerin kenar veya köşelerinin mutlaka kutsal isimlerle yazılmış olması dılların dıştan birbirine bağlanacak şekilde düzenlenmesi önemlidir. Özellikle Eser No: 29’da karenin kenarlarının düğümlenmiş olması düğümlenme, açma-bağlama gibi işlemlerin mühürlerde de içeriğe pratik olarak girmiş olduğu görülmektedir.

Tılsım mühürlerde Âb-ı Ali ve Oniki İmam isimleri gibi din büyüklerinin isimleri okunurken özellikle dört büyük meleğin isimleri sık tekrarlanmaktadır. Genellikle meleklerin vefklerin kenarlarına veya karelerin köşelerine yazılmış olması dikkat çekicidir. Mühürlerde özel bir yere sahip olan merkezin tanrı temsili ve istekle beklentilerin yazıldığı alan olarak düşünüldüğünde isteğin hızlı bir şekilde yerine iletilmesi görevi meleklerle yüklenmiş olmalıdır. Allah’ın emir ve buyruklarını alarak onun huzuruna çıkabilen yeryüzü, gökyüzü ve insanlarla ilgili emirleri yerine getiren dört büyük melek tılsımlarda koruyucu, daha çok da istek ve dilekleri Allah’a taşıyıcı rolleri ile içerikte önemle konumlandırılmışlardır. Özellikle dört büyük meleğin adlarının başlarına “bi hürmeti” eklenerek yazılan tılsım mühür örneği⁷⁵ bunu doğrular niteliktedir. Meleklerin görevlerine bakılmaksızın tılsımlarda dört meleğin isimleri çoğunlukla birlikte yazılırken sevgi tılsımı olarak düzenlenen Eser No: 2’de ölüm meleği Azrail ve sura üfleyecek olan İsrail’in isimlerinin yazılmaması önemli bir ayrıntıdır. Tılsım mühürlerin metin içeriklerinde özellikle din büyüklerinin adlarının yanı sıra mucizesi olan isimler de çok tercih edilmiştir. Özellikle Eser No: 3, 15, 19, 30’da yedi uyurların isimleri tekrarlanmaktadır. Tek veya Mühr-i Süleyman motifi biçiminde de daha çok birlikte yazılan yedi uyurlar, Ashâb-ı Kehf kıssasının anlatıldığı Kehf Sûresi’nin 9-26. Ayetlerinde bildirildiğine göre bir kavmin içinde Allah’ın varlığına ve birliğine inanan birkaç genç putperestliğe karşı çıkmış, taşlanarak öldürülmekten veya zorla din değiştirmekten kurtulmak için mağaraya sığınmışlardır. Bir gün kadar uyuduklarını sanan yanlarındaki köpekleri Kıtırmir’le birlikte orada derin bir uykuya dalan gençler muhtemelen 309 yıl sonra uyanmışlardır. Hristiyan ve İslam kültürlerinde varlığını sürdüren yedi uyurlar -özellikle zor zamanlarda- Tanrı’nın onları koruyacağı inancına ve ölümden sonraki hayatın varlığına delil olarak görülmüştür⁷⁶. Mühürlerde yedi uyurların isimlerinin kullanılması Allah’ın onlara sunduğu mucizenin kendileri içinde gerçekleşmesi gayesiyle yazılmış tılsımlı sözcükler olmuşlardır. Tılsım, şifa ve mucize gibi özellikleri ile Eser No: 16’da geçen “Hızır AS.” ismi de bu literatürde önemli bir motif olarak karşılık bulmaktadır. Hızır’ın hastalara şifa verdiğine de inanılmaktadır. Hızır iyi insanların, erenlerin, meleklerin gücünü üstünde toplayan

⁷⁰Vefk: tılsımlardaki sayıların her yönden sıralanması ile oluşturulan sayısal değerlerinin inanç ve isteklerin sembolik anlamda ifadesidir (İloğlu 1976 (5), 1146-1156).

⁷¹İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi (3), 763-777; İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi (5), 1142-1171, 1194-1204.

⁷²İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi (2), 260.

⁷³İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi (5), 1146-1156.

⁷⁴İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi (1), 16-23.

⁷⁵Şerife Tali, “Metal Cultural Treasure of the Ottoman: Talisman Seals.” *Safeguarding the World Culture Heritage-Advances and New Perspectives* (edt Prof. Dr. Sayed Hemeda) 1-22, London:2024, 5-6.

⁷⁶İsmet Ersöz, “Ashâb-ı Kehf” TDV. *İslam Ansiklopedisi*. c.3. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 465-467.

doğüstü mucizevi bir varlıktır⁷⁷. Ayrıca kimya ilmine vakıftır ve defineler hakkında da bilgisi vardır⁷⁸. Gücünü ve yapabileceği tüm şeyleri Allah'tan alan Hızır, mühürlerde, dileklerin gerçekleşmesi için aracı olarak seçilen diğer en sağlam dini isimlerdendir. Zor ve sıkıntıda, darda olanlara yetiştigi bilinen Hızır (AS.), mühürlerde muhtemelen gerçekleşmesi zor, sahibinin sıkıntısını gidermesi için ya da istediği dilek doğrultusunda özel olarak seçilmiş ve mucize beklenen güçlü bir isim olarak metinde yer almıştır.

Tılsım mühürler yayınlarda genel olarak “tekke objeleri”⁷⁹, “sufi objeler”⁸⁰, “derviş tılsımı”⁸¹ içerisinde “tekke mühürleri, derviş mühürleri” olarak değerlendirilmektedir. Tılsım mühürler içerisinde bağlı olduğu “düşünce veya tarikat” adı ile veya “Şeyh” ibareli bir isimle aitlik bildiren, kendi sembollerinin işlendiği bazı örnekler de mevcuttur. Bu şekilde hazırlanılarak kullanılan tılsım mühürlerin diğer örneklerden ayırt edilmesi gerektiği ve “Şeyh” sıfatlı olan kişiler tarafından tılsım mühürlerin şifa dağıtımında kullanmış olabilecekleri belirtilebilir.

Görsel 31: Şeyh İbareli Mühür/ (Tali, 2016);⁸²

Görsel 32: Hâdîm-î et-tarikatı er-Rıfâi-ye Şeyh Ali Şeyh⁸³/ (Tali, 2021)

Tılsım mühürlerde sık geçen “Beduh”, Esr. No: 2’de vefk olarak değil farklı olarak metin içerisinde düz harflerle yazılmıştır. Tam karşılığı bilinmeyen bu ibare dini metin ve kutsal kitaplarda da geçmemektedir. Kişinin ait olduğu burç veya anâsır-ı erbaa gruplara göre farklı şekilde düzenlenerek yazılan “Beduh”, El Bûnî’nin “Şemsü’l-Ma’ârîf’l-Kübrâ’sında önemli bir yer tutmamaktadır. Gazzâlî tarafından el-Münkiz mine’d-çalâl’de “güç meselelerin hallinde emin bir metot” olarak gösterilmesinden sonra yaygın bir şekilde kullanılmaya başladığı Hz. Âdem ve Hz. Süleyman’ın mührü olduğu ileri sürülmektedir⁸⁴. “Sihir ve büyüün bozulması, kolay doğum, aşk büyüü, mektupların emniyetle yerine ulaşması, humma, sara gibi çeşitli hastalıkların tedavisi, her türlü şeyin kaybolmak ya da çalınmaktan muhafazası gibi çok farklı amaçlar için kullanılan Beduh”, Gazzâlî’nin Hz. Süleyman’ın kayıp mührünü (!) Meryem 1. ve Şûrâ Suresi 1-2. Ayetlerinden ilham alarak çıkardığı veya Belhli bir ihtiyardan elde ettiği iddiası “Beduh” a önem ve geçerlilik kazandırıl-

⁷⁷Ali Abbas Çınar, “Alevilerde Hızır Kültü ve Ritüelleri.” *Millî Folklor* 126, (2020): 64-74.

⁷⁸Süleyman Uludağ, “Hızır”. *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.17. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 409-411; Ahmet Yaşar Ocak, *İslam-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*. (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990), 60-61.

⁷⁹Anonim, *Türk Dünyası Objeleri 11 Ekim-1 Kasım 2013 Sergi Kitabı*. (edit.Serhat Ramay), (Eskişehir:Yakın Doğu Derneği. 2013), (sayfa numaraları verilmemiş).

⁸⁰Anonim, *Sufi Objeler Halk Resimleri ve Günümüz Çağdaş Sanat Eserleri*. (İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, 2012), 64.

⁸¹Anonim, *Talisman ed Alrı Oggetti Straordinari Tılsımlar ve Diğer Olağanüstü Eşyalar. Türk Dünyası Tekke Objeleri Sergisi* (İstanbul: New East Foundation/Mama Art. 2014), (sayfa numaraları verilmemiş).

⁸²Elazığ Müzesi, M. Env. No: 76-E-24-20, 45x43x3 mm., Bakır, “Şeyh Halil Efendi.” şeklindedir.

⁸³Antalya Müzesi Env. No:160, ö.:46x2 mm., Pirinç, “Hâdîm-î et-tarikatı er-Rıfâi-ye Şeyh Ali Şeyh.” şeklindedir.

⁸⁴İmam Gazzâlî. *El-Munkiz Mine’d Dalâl ve Tercümesi*. (İstanbul: Kayihan Yayınları, 2018), 84-85; Cengiz Kallek, “Bedüh.” *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.5. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 336-337.

maya yönelik çabalar olduğu belirtilmektedir⁸⁵.

Tılsım mühürlerde içerik olarak yazıdan sonra sembolik motifler de önemli yer tutmaktadır. Eser No:3, 10, 19 ve 'de geçen *Mühr-i Süleyman Motifi* (altı köşeli yıldız) Hz. Süleyman'ın doğaya, hayvanlara ve doğaüstü güçlere hükmetmesini sağlayan öneme sahipti. Motif mühürlerde tek başına veya Eser No: 3 ve 19 da yedi uyurlarla birlikte değerlendirilmiştir. Süleyman peygamberin ve yedi uyurların mucizeleri olarak mühürlerde tekrarlanan motif ve isimlerdir. Bu doğrultuda Osmanlı tılsım mühürlerinde *Mühr-i Süleyman motifi* en güçlü tılsım olarak yaygın kullanılan bir motiftir. Mühürlerde işlenen diğer *yedi mühür sembolü*, bazen her bir sembolü kare vefkler şeklinde veya genellikle farklı versiyonları ile diğer güçlü tılsımlı içeriğe sahip olan semboldür⁸⁶. Sembol, Allah'ın yüce, ulu adını içeren ve hayır mührü olarak kabul edilmektedir. Yedi mühür sembolü, Kâbe'nin kapısına da yazılmıştır⁸⁷. “Bu ad öyle güçlü sığınılacak emin bir kaledir ki insanları kötü hastalıklardan, şiddetli üzüntüden ve acılardan koruduğu gibi onları diledikleri sıhhat ve şifaya da kavuşturmuş olacaktır”⁸⁸ şeklinde detaylandırılmaktadır. Yedi sembollere harfler tahsis edilerek sembollerin gücüne güç katıldığı, her bir sembolü temsil eden yedi harfin de aynı özelliğe sahip olduğu düşünülmüştür. Havas kitaplarına göre bu harflerin *Fatiha Suresi*'nde geçmeyen harfler olduğu da belirtilmektedir. Yedi sayısı Mezopotamya'da kaderleri tayin eden ‘yedi tanrılar’ astral inancı oluşturan ‘yedi (felek) gezegenle’ sembolleştirilmiştir. Yedinin iyilik kadar kötülüğü de sembolize ettiği düşüncesi⁸⁹ de mevcuttur. “Hayır ve şer mührü olarak”⁹⁰ çeşitlilik gösteren düzenleri ile *yedi mühür sembolü* Ayasofya'da da bulunmaktadır⁹¹. Özellikle nüzul, felç ve benzeri hastalıkların şifası için “İsm-i Azam hatemi” şeklinde yazıldığı ve uygulandığı ritüelleri ile adı geçen kaynakta sembol detaylıca açıklanmaktadır⁹².

Eser No: 17'de görülen *el* motifi, tüm çağlar boyunca güç ve kuvvetin karşılığı olmuş ve Tanrının bir temsili olarak kabul edilmiştir⁹³. El, nazar⁹⁴ uğur, şans, bereket ve tesir etme⁹⁵ ile korunmanın özellikle de çokça korkulan kem gözden sakınmanın en eski sembollerinden biridir⁹⁶. El, sihir veya büyüden koruyucu olarak İslami tılsımlarda da yaygın bir kullanım alanı bulmuştur⁹⁷. İslamiyet'te Fatma eli “*El benim elim değil Fadime Anamızın eli*” olarak karşılığı; şifa, sihir, büyü, kişiye iyi şans temennisi için kullanılmaktadır. El ile ilgili uygulamalarda sağ elin, iyi ve güzel işler için kullanıldığı, sol elin ise olumsuz bir mana taşıdığı ve olumsuz kararlarda tercih edildiği belirtilmektedir⁹⁸. Açık elin etkisine dair inanç, İslam dünyasında en

⁸⁵Kallek, “Beduh”, 336-337.

⁸⁶Lloyd D. Graham, *The Seven Seals of Revelation and the Seven Classical Planets*. (Copyright The Esoteric Quarterly, 2010), 45-58; Lloyd D. Graham, In Islamic Talismans, Repeat-Letter Ciphers Representing the Greatest Name. Relate to an Early Prototype of the Seven Seals and may Link the Seals with the Pleiades, *Epigraphic Society Occasional Papers (ESOP)* 29. (2011): 70-91.

⁸⁷Azize Uygun, “İslami Gelenekte Tılsımlı Yedi Sembollü Mühürler.” *Turkish Studies Comparative Religious Studie* 14/2. (2019): 395-413.

⁸⁸EL-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (1), 238-252.

⁸⁹Yusuf Kılıç-Elvan Eser, “Eskiçağ Düşüncesi ve Kutsal Kitaplarda Yedi Sembolizmi.” *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11/11, (2016): 95.

⁹⁰İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (5), 1064-1065.

⁹¹EL-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (1), 243, 247.

⁹²İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (8), 1799.

⁹³Perk, *Osmanlı Tılsım Mühürleri*, 25; Metin And, “Büyü, Canlılık ve Sanat Magic, Animatizm and Art.” *Elemterefış Anadolu'da Büyü ve İnanışlar. Magic and Supersition in Anatolia*, (İstanbul: Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi Sergi Kataloğu (13 Haziran-16 Ağustos). 2003: 6-17.

⁹⁴Clara Gibson, *Semboller Nasıl Okunur Resimli Sembol Okuma Rehberi*. Çev. Cem Alpan. (İstanbul: Yem Yayın, 2013), 43; Emilie Savage-Smith, *Amulets and Related Talismanic Objects. Science, Tools Magic, The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art*. Edit. Julian Raby. (1997, XII), 140.

⁹⁵Nefne Furkan Yılmaz, “Yahudilik'te Hamsa İslam'da Fatıma'nın Eli.” (Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2019), 165-180, 235.

⁹⁶Lunde, *İşaretler Semboller Kodlar Gizli Diller Şifreler Kitabı*, 187.

⁹⁷Anna Riva, *Secrets of Magical Seals, A Modern Criminaire of Amulets. Charms. Symbols & Talismans*, (International Imports 236 W. Manchester Ave, CA 90003, Copyright 1975: Los Angeles, Reprint 1999), 52.

⁹⁸Yılmaz, *Yahudilik'te Hamsa İslam'da Fatıma'nın Eli*, 195, 30.

sevilen muskaların birinde ifade edilmektedir⁹⁹. Bir tılsım olan mühürlerde elin parmaklarının birbirinden ayrı biçimi kötülüğü önlemek amacıyla seçildiği; eğer elin parmakları bitişik veya kapalı ise kişiye iyi şans temennisi için kullanıldığı şeklinde açıklanmaktadır¹⁰⁰. İncelenen tılsım mühürlerden Eser No: 17 ve 18'de *Zülfikar*, Hz. Ali'ye izâfe edilmektedir¹⁰¹. *Zülfikar*, Allah tarafından Ali'ye bahşedilen efsanevi bir kılıç olarak bilinmektedir. Özellikle üzerine "*Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikar*" ibaresi yazılmıştır¹⁰². Hz. Ali'nin *Zülfikâr* ile vurduğu yerleri örümcek ağı gibi paramparça ettiğine inanan Osmanlı'da Yeniçeriler; savaşırlara girmeden önce koltuk altlarına *Zülfikâr* çizilen muskalar yerleştirmişlerdir. İçerik olarak *Zülfikâr* resminin savaşta kendilerine yardımcı olacağına inanan Yeniçeriler, ocak içerisindeki ilişkileri bağlamında söz verecekleri zamanlarda bu muskalar üzerine yemin ettikleri bildirilmektedir¹⁰³. Ayrıca metinlerde "*taşı bile kesen Zülfikâr'ın, çıkardığı ateş ile kara büyülerini de yakıp yok ettiği*"¹⁰⁴ açıklanmaktadır. Bu içerikler doğrultusunda mühürlerde sembollerin kullanımlarının bilinçli bir şekilde seçildiği açıkça anlaşılmaktadır.

İncelene tılsım mühürlerde Eser No:14, 15'te bir çift olarak değerlendirilen *balık* figürleri görülmektedir. *Balık*, en eski sembollerden biri olup Antik Çağlarda cinsellik, bereket, yaşam ve süreklilik sembolüdür¹⁰⁵. Hristiyan olmayan ülkelerde cinselliğin yanı sıra balık tılsımları hala kısırlığa karşı verimlilikten doğurganlığa, yaşamın yenilenmesinden ve genel olarak refahı temsil etmektedir¹⁰⁶. İslamiyet'te ebedi yaşamın Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın temsili olan balık; bereket, yaşam, süreklilik, evlilikte de mutluluk, üremenin simgesi (cinsellik) ve toplu olarak yüzdükleri için de birliğin sembolüdür¹⁰⁷. Balık figürlerinin tılsım mühürlerde insan benzeri kaş, göz gibi yüz hatlarının olduğu görülmektedir. Burçlar kuşağında bir çift balık olarak verilen balık burcunun Es-Sufi'ye göre kafalarında siyah çizgilerden oluşan insan çehresinin yer aldığı ve bu özelliğin Batlamyus'ta zikredilmediğini aktarmaktadır¹⁰⁸. Tılsım mühürlerde stilize bir çift balık figürleri ile çevresindeki bordürde genellikle şifa ayeti *İsra Suresi* 82. Ayeti ile birlikte yazılmış farklı versiyonları mevcuttur. Tılsım mühürlerde çok yaygın kullanılan bu modeldeki figürlerin çok fazla stilize edilmesi ile motiflerin ne olduğu konusu detaylıca adı geçen kaynakta¹⁰⁹ açıklanmaktadır. Eser No: 14'te iki figür arasında "*burç*" ibaresinin yazılması önemli olup bu figürlerin özellikle burçları karşıladığı ve sembolik anlamlarının olduğu söylenebilir. Bununla birlikte mühürlerde çift olarak üstlerine yazılan ibareler de dikkate alındığında çok farklı kalıplarla ve sık tekrarlanan bu kompozisyonun muhtemelen üreme ile ilgili kısırlığa ya da çiftler arası evlilikte olan bir sıkıntının çözümü için üretilmiş olduğu düşünülmektedir.

Tılsım mühürlerin metin içeriklerine ve iç tasarımlarına bakıldığında ayrıca merkezin konumunun önemle ele alındığı anlaşılmaktadır. Ayet, dua veya önemli isimlerin mühürlerin dış bordür veya kenarlara yazılırken istek beklenti gibi şifreli formüllerin daha çok tılsımların merkezlerine yazılması dikkat çekicidir. Adı geçen kaynakta, "*vefk'in ortasına arzuya uygun tek, çift veya üç Esmâ bulunarak vefk edilirse*"¹¹⁰ şeklindeki ifade yine mühürlerde vefklerin orta alanının vurgusunu göstermesi açısından önemli bir veridir. Osmanlı tılsım

⁹⁹Annemarie Schimmel, *Tanrının Yeryüzündeki İşaretleri, İslam'a Görüngübilimsel Yaklaşım* Çev. Ekrem Demirli. (İstanbul: Kabaıcı Yayınevi, 2004), 127.

¹⁰⁰Yılmaz, *Yahudilik'te Hamsa İslam'da Fatıma'nın Eli*, 195.

¹⁰¹Frederick de Jong, *Bektaşilik'te İkonografi. Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hz. Ali*. Der. Ahmet Yaşar Ocak Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, 265-298.

¹⁰²Mustafa Öz, "Zülfikar." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.44. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 553-554.

¹⁰³Ertan Ürkmez, "Tarihten Mitosa Türkiye Kültür Tarihinde Mitolojik Ali Tasavvurları." (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2020), 76-78.

¹⁰⁴Meliha Yıldırım Sarıkaya, "Zülfikar." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. c.44. (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 554-556.

¹⁰⁵Lunde, *İşaretler Semboller Kodlar Gizli Diller Şifreler Kitabı*, 42.

¹⁰⁶Morris, Desmond. *Koruyucu Tılsımlar Uğurlar, Muskalar, Nazarlıklar*. Çev. Mehmet Harmancı. (İstanbul: İnkılap, 1999), 16-17.

¹⁰⁷Hava Aras, "Dünya Dinlerinde Merkez Sembolizmi." (Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011), 46-48.

¹⁰⁸Ahmet Çaycı, *Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri*. (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002), 110.

¹⁰⁹Tali, *Metal Cultural Treasure of the Ottoman: Talisman Seals*, 18.

¹¹⁰İloğlu, *Gizli İlimler Hazinesi* (1), 192-193.

mühürleri içerisinde en önemli içerikler, Bektaşî'lere özgü sembol ve duaların da sık yer bulmasıdır. Ehl-i beyt, On iki İmam adları, Nâd-ı Ali Duası ile Alevi-Bektaşîlere özgü olarak bilinen Fatıma'nın eli, Zülfikar gibi biçimlerin de mühürlerde sembolik biçimler olarak ele alındığı görülmektedir. Bunun başlıca nedeni *cifir*¹¹¹, tılsım gibi ilimlerin temelini Hz. Ali'ye kadar dayandırılması ile açıklanabilmektedir. Tılsım mühürlerde harfler noktasız ayetler de çoğunlukla harekesiz olarak yazılmıştır. Noktasız harflerin hayır içerdiği¹¹² şeklinde havas kitaplarında yazılı bilgilerin tılsım mühürlerde uygulandığı görülmektedir. Bu konuda mühürleri kazıyan hakkakların işin inceliklerini bildiği ve eserlerin hacı-hoca işi olmadığı bu verilerle açıkça belirtilebilir.

Anadolu müzelerinden tespit edilerek çalışmada ele alınan Osmanlı tılsım mühürleri müzelerde sayısal olarak oldukça sınırlı olduğu veya tekke objeleri içinde ele alınarak mühürlerin tam tasnif edilemediği görülmüştür. Muhtemelen tam yapılamayan tasnifler doğrultusunda bazı yayınlarda tılsım kolye sarkaçları, karıştırılarak tılsım mühür olarak ele alınıp yayınlandığı da tespit edilmiştir¹¹³. Tılsım mühürler Osmanlı mühürleri içerisinde farklı içerikleriyle, çeşitli tipte İstanbul Türbeler Müzesi¹¹⁴, Kayseri Müzesi¹¹⁵, Giresun Müzesi¹¹⁶, Van Müzesi¹¹⁷, İzmir Müzesi¹¹⁸nde olduğu gibi çalışılan ve Anadolu'daki diğer henüz çalışılmayan müzelerde de farklı örnekleri çıkacaktır. Bu konuda özellikle (merhum) Haluk Perk¹¹⁹ tarafından oluşturulan çok zengin bir Osmanlı tılsım mühür koleksiyonu mevcuttur.

Görsel 33: İstanbul Türbeler Müzesi (Allak, 453)

Görsel 34: Kayseri Müzesi (Tali 2013, 525)

¹¹¹Ramazan Yazıcıoğlu, "Bilgi Değeri Açısından Cefr ve Ebcad-Harfler ve Rakamlar Metafizikliği-" *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2004), 77-82.

¹¹²El-Bûnî, *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ* (1), 24.

¹¹³Ceylan Erol, *Tılsım Mühür-Vefk-Cedvel*, 23, 46-48, 51-54.

¹¹⁴Fırat Allak, "İstanbul Türbeler Müzesi'nde Bulunan Madeni Eserler" (Doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2023), 449-465.

¹¹⁵Şerife Tali, Kayseri Etnografya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri Üzerine Bir Değerlendirme" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/27 (2013), 525, 539.

¹¹⁶Tali, *Giresun Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemine Ait Bir Grup Tılsım Mühür*, 545-546.

¹¹⁷Murat Çabaz, Van Bölge Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri." (Yüksek Lisans Tezi, 2017), 72, 133.

¹¹⁸Gülsevrim Kara, "İzmir Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri." (Yüksek Lisans Tezi, 2024), 184-185.

¹¹⁹Perk, *Osmanlı Tılsım Mühürleri*, 72.

Görsel 36: Giresun Müzesi (Tali 2014, 546)

Görsel 36: Van Bölge Müzesi (Çabaz, 72)

Görsel 37: İzmir Müzesi (Kara, 185)

Görsel 38: Perk Koleksiyonu (Perk, 72)

Sonuç

Küçücük alanlara kocaman bilgi ve gizemin sığdırıldığı tılsım mühürler, Sanat tarihinde maden sanatı açısından derinliği ile öne çıkan dikkat çekici eserlerdir. Yapılan bu çalışma ile müzelerde bulunan 29 tılsım mühür gün yüzüne çıkarılmış ve literatüre kazandırılmıştır. Yayınlarda ve müzelerde derviş mühürleri veya tekke mühürleri olarak ele alınan takılarla bile karıştırılan tılsım mühürlerin özellikle teknik ayrımının bilimsel olarak örnekler üzerinden yapılarak Osmanlı mühürleri içerisindeki yeri çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapımlarında genellikle uzun ömürlü metal malzeme tercihi ile eserlerin varlıkları somut olarak günümüze kadar korunmuştur. Osmanlı dönemi tılsım mühürleri; insanların inanarak ruhsal sorunlarının veya dünyevi isteklerine karşı kullananlara güç, kuvvet vererek, onları kem gözlerden korumuş veya psikolojik olarak kişilere destek sağlamış içeriklerle donatılmışlardır. Olumlu etkilerinden faydalanmak ya da adına üzerlerine yazdıkları, çizdikleri veya aslında başkalarından gizledikleri beklentilerini karşılamak için uğraşarak ürettikleri eserler dönemin geleneğini, toplumun ekonomik gücünü, kullanılan malzemesi, işçiliğin kalitesi ve üzerine yazılan metinlerin içerikleri, sanat, edebiyat ve sosyoloji açısından zengin bir birlikteliğin yansıması açısından kıymetli bilgi ve kültür birikimi içeren eserlerdir. Bazı kültürlerde olumlu veya olumsuz tılsımların yapımında malzemelerin belirleyiciliğine karşın Osmanlı dönemi tılsım mühürlerinde böyle bir ayrım şimdilik söz konusu değildir. Hastalık, maraz bildiren tılsım mühürler olmakla birlikte incelenen örneklerde böyle bir detay tespit edilmemiştir. Tılsım mühürler içerisinde sadece tek örnekte “sevgi-muhabbet tılsımı” için yapılmış olduğu fakat burada da isimlerin gizlendiği görülmektedir. Bu anlamda, taş, madene, akiğe neyin üzerine hangi hakkâk tarafından nerede ve ne zaman üretildiği bilinmeyen birini, bir mekânı nazardan, doğaüstü güçlerden, hayvanlardan veya çeşitli hastalıklardan korumak için metinlerin ağırlıklı dini içeriklerle örüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, birine olumsuzluk vermek ya da birilerini ayırmak veya birilerinin arasını açmak, kötülük yapmak gibi içerikler için de üretilmiş olmaları muhtemeldir. İçeriklerde

geçen çeşitli Antik Ebced sembolleri, Hurûf-u mukatâ ve hurûf-u erkâm bazı harf ile sayıların özel anlam ve karakterleriyle belirlenmiş olması bunların yapılabirliğine olanak sağlayabilecek donanımına sahip olmaları ile açıklanabilir. Osmanlı tılsım mühürleri bilhassa içerik olarak şifa tasları, tılsım gömlek vs. gibi objelere göre daha zengin ve aynı zamanda daha gizemli eserlerdir. Osmanlı tılsım mühürlerinde özellikle farklı metin ve yapılaş nedeni belirtilmeyen örneklerin ağırlıklı olması ile mühürlerde isteğin veya beklentinin ne olduğu konusu çok, çeşitli ve bu konuda hala bilinmezlikler söz konusudur. Müzelerde ve özel koleksiyonlarda tılsım mühürlerle ilgili yapılacak bilimsel çalışmalarla farklı içerikler, yapılaş amaçları, yapılaş şekilleri gibi daha detaylı veriler zamanla tespit edilebilecektir.

Bilimsel Araştırma İzni ve Beyanı	Yazar makaleye konu olan araştırmasını Anadolu'daki TC. Kültür Bakanlığı'na bağlı 14 farklı müzeden resmi izinlerini almak suretiyle gerçekleştirmiştir.
Teşekkür	Çalışmada adı geçen müze yöneticilerine ve üzerlerine zimmetli eserleri çalışmamıza izin veren müze araştırmacıları Sevgi Erdoğan, Selma Akgül, Nurhayat Kaya, Mert Mecek, Yusuf Ağtaş, Sevnur Düzcen, Hediye Sezgin Yıldırım, Dilara Derici, Süleyman Baydur, Sümeysa Yalçın'a ve Zülküf Yariş'e teşekkür ederim.
Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Scientific Research Permit and Statement	The author conducted the research presented in this article upon obtaining official permits from 14 different museums affiliated with the Ministry of Culture of the Republic of Turkey, located across Anatolia.
Acknowledgements	I extend my sincere gratitude to the museum directors referenced in this study, as well as to the museum researchers Sevgi Erdoğan, Selma Akgül, Nurhayat Kaya, Mert Mecek, Yusuf Ağtaş, Sevnur Düzcen, Hediye Sezgin Yıldırım, Dilara Derici, Süleyman Baydur, Sümeysa Yalçın, and Zülküf Yariş for granting permission to examine the artifacts under their custodianship. Their valuable support and collaboration greatly contributed to the realization of this work.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Şerife Tali
Author Details	¹ Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ordu, Türkiye 0000-0002-4467-9081 talisanat@hotmail.com

Kaynakça | References

- Acar, Şinasi. "Mühürçülük Sanatı ve Mühürçüler." *Antik Dekor* 37. (1996): 94-100.
- Allak, Fırat. "İstanbul Türbeler Müzesi'nde Bulunan Madeni Eserler." Doktora tezi, Van. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2023.
- And, Metin. "Büyü, Canlılık ve Sanat Magic, Animatizim and Art." *Elemterefiş Anadolu'da Büyü ve İnanışlar.* *Magic and Supersition in Anatolia, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi Sergi Kataloğu (13 Haziran-16 Ağustos)*. İstanbul: 2003, 6-17.
- Anonim, *Sufi Objeler Halk Resimleri ve Günümüz Çağdaş Sanat Eserleri*. İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları, 2012.
- Anonim, *Türk Dünyası Objeleri 11 Ekim-1 Kasım 2013 Sergi Kitabı*. Ed..Serhat Ramay. Eskişehir: Yakın Doğu Derneği. 2013.
- Anonim, *Talısman ed Altrı Oggetti Straordinary Tılsımlar ve Diğer Olağanüstü Eşyalar. Türk Dünyası Tekke Objeleri Sergisi*. İstanbul: New East Foundation/Mama Art. 2014.
- Aras, Hava. "Dünya Dinlerinde Merkez Sembolizmi." Yüksek lisans tezi, Erzurum. Atatürk Üniversitesi, 2011.
- Berk, Süleyman. "Osmanlı Tılsım Mühürleri". *P Sanat, Kültür Antika (Büyü ve Sanat) Dergisi* 29. (2003): 22-31.
- Bohak, Gideon. "Eskiçağ Tılsım Taşları ve Muskalarında Sanat ve Güç." *P Sanat, Kültür Antika (Büyü ve Sanat) Dergisi* 29. (2003): 8-15.

- Büyükkarcı, Fatma. *Firdevs-i Tavil And His Da'vet-nâme*. Ed. Şinasi Tekin- Gönül Alpay Tekin. İnceleme, Metin, Dizin, Tıpkıbasım ve Mikrofiş. Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 29, Türkçe Kaynaklar XXVI. ABD: 1995.
- Ceylan Erol, Elif. *Tılsım Mühür-Vefk-Cedvel Türkiye Müzelerinden Örnekler*. İstanbul: Ege Yayınları, 2021.
- Çabaz, Murat. "Van Bölge Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri." Yüksek Lisans tezi, Van. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2017.
- Çam, Nusret. "Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mühr-i Süleyman)." *Yılmaz Önge Armağanı*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1993, 207-230.
- Çaycı, Ahmet. *Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002.
- Çelebi, Enes. *Azametli Mücerrep Tılsımları İdris Çelebi'nin Gizli Hazinesinin Son Eseri*. (Tarihsiz. Basım yeri yok, www.havaskitaplarim.com).
- Çelebi, İlyas. "Tılsım." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. 41. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, 91-94.
- Çınar, Ali Abbas. "Alevilerde Hızır Kültü ve Ritüelleri." *Millî Folklor* 126, (2020): 63-74.
- Çiftçi, Halit Ahmet. "Dinlerde Vefkler." Yüksek lisans tezi, Isparta. Süleyman Demirel Üniversitesi, 2011.
- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2012.
- El-Bûnî, İmam Ahmed. *Şems'ül-Maârif'ül-Kübrâ (Büyük Bilgiler Güneşi)*. Çev. Selâhattin Alpay. İstanbul: Sedef Yayınevi, 1979/1-3.
- Ersöz, İsmet. "Ashâb-ı Kehf." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 465-467.
- Gazâlî, İmam. *El-Munkızu Mine'd Dalâl ve Tercümesi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2018.
- Gibson, Clera. *Semboller Nasıl Okunur Resimli Sembol Okuma Rehberi*. Çev. Cem Alpan. İstanbul: Yem Yayın, 2013.
- Graham, Lloyd D. In Islamic Talismans, Repeat-Letter Ciphers Representing the Greatest Name. Relate to an Early Prototype of the Seven Seals and may Link the Seals with the Pleiades, *Epigraphic Society Occasional Papers (ESOP)* 29.(2011): 70-91.
- Graham, Lloyd D. *The Seven Seals of Revelation and the Seven Classical Planets*. Copyright The Esoteric Quarterly, 2010: 45-58.
- İloğlu, Mustafa. *Gizli İlimler Hazinesi*. 1.-8. Kitap. İstanbul: Seda Yayınları, 1976.
- Jong, Frederick de. *Bektaşilik'te İkonografi. Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hz. Ali*. Der. Ahmet Yaşar Ocak (265-298). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Kallek, Cengiz. "Bedûh." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. 5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, 336-337.
- Kara, Gülsevim. "İzmir Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri." Yüksek Lisans tezi, Ordu. Ordu Üniversitesi, 2024.
- Kılıç, Yusuf- Eser, Elvan. "Eskiçağ Düşüncesi ve Kutsal Kitaplarda Yedi Sembolizmi." *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 11/11, (2016): 77-98.
- Koroğlu, Gülgün. "Haluk Perk Koleksiyonu'ndan Örneklerle Bizans Uygarlığında Muskalar." *P Sanat Kültür, Antika Dergisi (Büyü ve Sanat)* 29. (2003): 16-21.
- Koroğlu, Gülgün. "Rezan Has Müzesindeki Örnekleri Işığında Geç Roma-Bizans Döneminde Tılsımlar." *Akdeniz Sanat* 13/23. (2019): 399-424.
- Lunde, Paul. *İşaretler Semboller Kodlar Gizli Diller Şifreler Kitabı*. Çev. Duygu Akın. İstanbul: NTV Yayınları, 2009.
- Morris, Desmond. *Koruyucu Tılsımlar Uğurlar, Muskalar, Nazarlıklar*. Çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: İnkılap, 1999.
- Neumayer, Petra. *Sayılarla İyileşme (Sayıların Mistisizminde Ruhsal Kodlamaya)*. Çev. Ceyda Aydın. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık, 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *İslam-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990.
- Öz, Mustafa. "Zülfikar." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. 44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, 553-554.
- Özbilgen, Erol. "Osmanlı Kültüründe Mühür ve Mühürçülük Sanatı." *Antika* 31. (1987): 6-28.
- Perk, Haluk. *Osmanlı Tılsım Mühürleri Haluk Perk Koleksiyonu*. İstanbul: Haluk Perk Müzesi Yayınları, 2010.
- Porter, Venetia. *Arabic and Persian Seals and Amulets in The British Museum*. London: British Museum Research Papers no. 160. 2017.
- Purgstall, Josef Von Hammer. *Osmanlı Mühürleri*. Çev. Ü. Öztürk. İstanbul: Pera Yayınları, 1999.
- Riva, Anna. *Secrets of Magical Seals, A Modern Crimoiro of Amulets. Charms. Symbols & Talismans*, International Imports 236 W. Manchester Ave, CA 90003, Copyright 1975: Los Angeles, Reprint 1999.
- Sarımurat, M. Said. "Kur'an-ı Kerim Açısından Şifa-Tedavi." Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2008.
- Savage-Smith, Emilie. *Amulets and Related Talismanic Objects. Science, Tools Magic, The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art*. Edit. Julian Raby. 1997; XII: 132-145.
- Schimmel, Annemarie. *Tanrının Yeryüzündeki İşaretleri, İslam'a Görüngübilimsel Yaklaşım* Çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004.
- Tali, Şerife. "Kayseri Etnografya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Mühürleri Üzerine Bir Değerlendirme." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/27 (2013): 520-545.

- Tali, Şerife. "Giresun Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemine Ait Bir Grup Tılsım Mühür." *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/1 (2014):537-554. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6510>
- Tali, Şerife. "Metal Cultural Treasure of the Ottoman: Talisman Seals." *Safeguarding the World Culture Heritage-Advances and New Perspectives* (edt. Sayed Hemeda) 1-22, London: 2024: ISBN: 978-1-83634-037-9. <https://www.intechopen.com/online-first/1200219>.
- Topaloğlu, Bekir. "Esmâ-i Hüsnâ." *TDV. İslam Ansiklopedisi*.11. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, 404-418.
- Uludağ, Süleyman. "Hızır". *TDV. İslam Ansiklopedisi*.17. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, 409-411.
- Uluğ, Nimet Elif. *Elemterefiş: Osmanlı'da Batıl İtikadlar ve Büyü (1839-1923)*, İstanbul: Doğan Kitap, 2017.
- Uygun, Azize. "İslami Gelenekte Tılsımlı Yedi Sembollü Mühürler." *Turkish Studies Comparative Religious Studies* 14/2, (2019): 395-413.
- Uzun, Mustafa İzzet. "Ebced." *TDV. İslam Ansiklopedisi*.10. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, 68-70.
- Ürkmez, Ertan. "Tarihten Mitosa Türkiye Kültür Tarihinde Mitolojik Ali Tasavvurları." Doktora tezi, Ankara. Hacettepe Üniversitesi. 2020.
- Yazıcıoğlu, Ramazan. "Bilgi Değeri Açısından Cefr ve Ebced-Harfler ve Rakamlar Metafiziği." *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2004), 75-114.
- Yıldıran Sarıkaya, Meliha. "Zülfıkar." *TDV. İslam Ansiklopedisi*. 44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, 554-556.
- Yılmaz, Nefne Furkan. "Yahudilik'te Hamsa İslam'da Fatıma'nın Eli." Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2019. https://www.degerlitaslar.gen.tr/akik/Erisim_Tarihi_24.10.2020. http://intheapbetween.free.fr/pierre/alternate-beliefs/reprt018_beliefs.pdf 16.02.2025
- Metinlerde geçen ayetlerin mealleri: [https://www.namazamani.net/kuranmeali/\(Erş.Tarihi_12.04.2025\)'den alınmıştır](https://www.namazamani.net/kuranmeali/(Erş.Tarihi_12.04.2025)'den alınmıştır).